

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БАС ПРОКУРАТУРАСЫНЫҢ
ЖАНЫНДАҒЫ ҚҰҚЫҚ ҚОРҒАУ ОРГАНДАРЫ АКАДЕМИЯСЫ
ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРНЫНАН КЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ИНСТИТУТЫ**

**ӘЛЕУМЕТТІК-ГУМАНИТАРЛЫҚ ПӘНДЕРДІ
ОҚЫТУДЫҢ ӘДІСТЕМЕСІ**
әдістемелік ұсынымдар

Методические рекомендации
МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ
СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ ДИСЦИПЛИН

Қосшы, 2021 ж.

ӘОЖ 378
КБЖ 74.58
Е86

Баспаға Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының жанындағы Құқық қорғау органдары академиясы Оқу-әдістемелік кеңесімен ұсынылды.

Пікір жазғандар: **Е.А. Батешов** – С. Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университетінің аға оқытушысы, педагогика ғылымдарының кандидаты;

Ұ.Қ. Жанатаева – Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының жанындағы Құқық қорғау органдары академиясының профессоры, саяси ғылымдарының докторы.

Әлеуметтік-гуманитарлық пәндерді оқытудың әдістемесі / Методика преподавания социально-гуманитарных дисциплин. Есімсейтов Б.Р., Шахарбаева З.Ж., Калмурзина З.Ж. Әдістемелік ұсынымдар. Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының жанындағы Құқық қорғау органдары академиясы. – Қосшы, 2021. 55 бет.

Әдістемелік ұсынымдар сабақтың оқу-әдістемелік дамуын дайындау мен жазудың технологиялық кезеңдерін ашады, оған қойылатын талаптарды анықтайды, сабақтардың түрлері мен типтері, оқу іс-әрекетін ұйымдастыру нысандары, сабақтың дидактикалық құрылымы және т.б. туралы қосымша ақпаратты қамтиды, олар оқытушыларға әдістемелік әзірлемелерді жазу кезінде пайдалы болуы мүмкін.

Ұсынымдар әлеуметтік-гуманитарлық пәндерді оқытудың инновациялық тәсілдері мен креативті компоненттерін енгізуде оқытушыларға арналған.

Методические рекомендации содержат технологические этапы подготовки учебно-методической разработки занятия, определяют предъявляемые к ней требования, дополнительные сведения о видах и типах занятий, формах организации учебной деятельности, дидактической структуре занятия и т.п., которые могут быть полезны преподавателям при написании методических разработок.

Рекомендации предназначены для преподавателей в качестве учебно-методической помощи при внедрении инновационных подходов и креативных компонентов обучения социально-гуманитарным дисциплинам.

ISBN 978-601-7969-58-5

Мекенжайы:

Ақмола облысы, Целиноград ауданы,
Қосшы ауылы, Республика көшесі, 16,
Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының жанындағы
Құқық қорғау органдары академиясы
тел.: +7(71651) 68-169, 68-170
E-mail: apo-kanc@prokuror.kz www.academy-gp.kz

© Құқық қорғау органдары академиясы, 2021
© Б.Р. Есімсейтов, З.Ж. Шахарбаева, З.Ж. Калмурзина, 2021

Мазмұны

КІРІСПЕ.....	4
I. Қазіргі білім берудегі әлеуметтік-гуманитарлық пәндердің рөлі.....	6
II. Әлеуметтік-гуманитарлық пәндерді оқытудың әдістері.....	9
III. Сабақтардың оқу-әдістемелік әзірлемелерін құрастыру және ресімдеу бойынша әдістемелік ұсынымдар.....	19

КІРІСПЕ

Жоғары білім беру жүйесіндегі қазіргі жағдай болып жатқан процестердің жоғары динамикасымен ерекшеленеді. Жоғары мектеп қуатты аспаптық-технологиялық әсер ету жағдайында ғылыми-теориялық, оқу-әдістемелік және тәрбиелік элементтерді кешенді біріктіруге бағытталған. Осыған байланысты профессорлық-оқытушылық құрамның алдында бүгінгі таңда күрделі міндет тұр. Жоғары мамандандырылған теориялық білім базасын қалыптастыру ғана емес, сонымен қатар білім алушылардың құндылықтық-маңызды ұстанымдарды, гуманитарлық және экологиялық мәдениетті, сыни ойлауды, мәдени сауаттылықты дамытуға бағыттай отырып, олардың кәсіби, қызметтік және әлеуметтік-жеке құзыреттерін дамыту.

Әсіресе, заманауи жоғары мектептегі әлеуметтік-гуманитарлық білімнің орны мен ролін анықтау мәселесі өткір тұр. Өйткені, бұл білімнің кешенді жүйесін қалыптастыруға және рефлексивті-әдіснамалық ойлау дағдыларын дамытуға бағытталған білім профилі. Әлеуметтік-гуманитарлық блок бойынша қазіргі заманғы дайындық маманға қазіргі әлемде сұранысқа ие білім мен дағдыларды қалыптастыруға бұрын-соңды болмаған мүмкіндік береді:

- қазіргі қоғамның өзекті мәселелерін шешуде стратегиялық мақсаттар мен басымдықтардың тиімділігін әзірлеу және бағалау;

- әртүрлі әлеуметтік институттардың, қоғамдық қатынастардың және өркениеттік қауымдастықтардың тарихи-генетикалық және құрылымдық-функционалдық талдауын қолдану;

- әлеуметтік-мәдени қақтығыстардың өршу себептерін диагностикалаудың және оларды одан әрі азайту мақсатында олардың салдарын болжаудың заманауи әдістемесін меңгеру;

- заманауи білім беру жүйесінде пәнаралық стратегияларды әзірлеу принциптерін, технологиялары мен құралдарын меңгеру.

Алайда, осы және басқа да көптеген құзыреттерді қалыптастыру кезінде сұрақ туындайды: материалды жеке маңызды игеруді қамтамасыз ету үшін әр білім алушыны қалай ынталандыруға және бір уақытта белсендіруге болады? Өйткені, бүгінгі күні ақпаратты «беру» ғана емес, сонымен қатар оқу материалын мүмкіндігінше қызықты, практикалық және заманауи шындықта сұранысқа ие етуге тырысу керек.

Қазіргі заманғы білім беру нарығының осы сұраныстарына жауап бере отырып және Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған бекітілген мемлекеттік бағдарламасына сәйкес білім беру саласындағы қазіргі заманғы трендтерге бағдарлана отырып, Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 27 желтоқсандағы № 988 Қаулысы білім беру қызметтерінің жаңа деңгейіне – сандық білім беру ресурстарын қолдану, креативті компоненттерді енгізу және қашықтықтан оқытуды қолдану.

Инновациялық әзірлемелерді пайдалану және білім беру процесіне креативті компоненттерді енгізуде оқу, ұйымдастыру және ғылыми-әдістемелік жұмыстың негізгі мәселелерін шешудегі ерекшеліктер мен қиындықтар жетекші отандық және шетелдік мамандар арасында кәсіби пікірталастардың тақырыбы болып отыр және осы факт ұсыныстарды жасау мен дайындауда идеяға бастама болды. Қазіргі заманғы тақырыптық дискурста осы жобаның өзектілігі мен уақтылығы бірыңғай жаһандық білім беру кеңістігін қалыптастыру үрдістерімен, бүгінгі жоғары мектептің жаңа трендтері мен сын-тегеуріндермен негізделген: қашықтықтан білім беру, цифрлық білім беру ресурстары, білім алушының оқу-кәсіптік сәйкестігі, профессор-оқытушылар құрамының жаңа құзыреттері, жоғары оқу орындарының кәсіби және ұйымдастырушылық мәдениеті, оқытудың креативті компоненттері мен эвристикалық нысандарын енгізу.

Ұсынымдар жоғары мектепте және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру базасында әлеуметтік-гуманитарлық пәндерді сонымен қатар, заң пәндері циклдарын оқытудың инновациялық тәсілдері мен креативті компоненттерін енгізуде оқытушыларға оқу-әдістемелік көмек ретінде пайдалы болуы мүмкін.

Білімдіден не пайда білгенін көпке айтпаса, үйреткеннен не пайда қайырымы қайтпаса..

А. Байтұрсынұлы

I. ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ӘЛЕУМЕТІК-ГУМАНИТАРЛЫҚ ПӘНДЕРДІҢ РӨЛІ

Құзыретті білімберуге көшу педагогикалық процесте, оның ішінде әлеуметтік-гуманитарлық пәндерді оқытуда тиімділікті, өзгерістерді талап етеді. Қойылған міндеттерді іске асыру көп жағдайда барлық пәндердің бір блокқа жүйелілігіне, олардың белсенді пәнаралық өзара іс-қимылына, оқытудың әдіснамалық және әдістемелік мәселелерін шешудің тиімді әдіс-тәсілдеріне байланысты болады.

Әлеуметтік-гуманитарлық пәндер: адам дамуының жалпы мәдени деңгейін арттыруға; білім алушылардың кәсіби қызметіне негізделген адамгершілік, азаматтық, эстетикалық және басқа да маңызды қасиеттерді қалыптастыру және дамытуға; қоғамдық ұстанымды, әлеуметтік және кәсіби жауапкершілікті; кәсіби-қарым-қатынастық құзыреттерді; салауатты өмір салтына, психологиялық жүктемелерге төзуге әзірлігі мен қабілетін және т.б. жәрдемдесу. Гуманитарлық пәндер жеке тұлғаның және жалпы ұлттың зияткерлік әлеуетін дамытуға әсер етеді, қоғамның тұрақты дамуына ықпал етеді.

Бүгінгі таңда білім алушылардың әлеуметтік-гуманитарлық пәндерді оқу кезінде мотивация проблемасына тап болуы мүмкін; бұл мұндай пәндер бейіндік емес және «пайдасыз» деп қабылданатындығына байланысты. Бұл жағдайда көп нәрсе әлеуметтік-гуманитарлық білім беру жүйесінің қаншалықты сауатты ұйымдастырылғанына байланысты және оқытушылар білім алушылардың жеке және кәсіби өмірі үшін гуманитарлық білім алудың маңыздылығын, сонымен қатар қазіргі уақытта ғана емес, болашақта да сұранысқа ие бола алады.

Айта кету керек, құзыреттілік тәсіл осы мәселені шешуді қарастырады және білім алушылар арасында барлық пәндердің маңыздылығы, олардың кәсіби және әлеуметтік заңдылықтардағы көрінісі, қажетті құндылықтар туралы түсінік қалыптастыруға ықпал етеді. Бұл арнайы және гуманитарлық кафедралар арасындағы пәнаралық белсенді байланыстың арқасында жүзеге асырылады.

Арнайы, кәсіби және тәрбиелік міндеттерді шешумен қатар, тұлғаның ойлауын қалыптастыру мен тұтас дамытуға мүмкіндік беретін пәндерді оқыту тұжырымдамасын құру қажет. Қойылған міндеттерді негізге ала отырып, пәндерді оқытудың теориялық-тұжырымдамалық моделінде келесі компоненттерді ескеру қажеттігін ғалымдар өз еңбектерінде: «1) этикалық, кәсіби қызметте этикалық мінез-құлық нормаларын қалыптастыруға бағытталған, оны жүзеге асыру қоғамдағы моральдық, құқықтық, әлеуметтік мәселелерді білуге мүмкіндік береді; 2) тарих, қоғамның түрлі

салаларындағы тарихи байланыстар мен тәуелділіктерді қарастыруды көздейтін; 3) философиялық, барлық пәндер бойынша ақпаратты философиялық түсінуге және дүниетаным негіздерін қалыптастыруға ықпал ететін; 4) жүйелі, пәнаралық білімді интеграциялауды және жүйелеуді көздейтін; 5) құндылық-мағыналық, алынған білімнің құндылық-мағыналық мазмұнына бағытталған; 6) заманауи компонент, барлық білімді алудың уақтылығы мен өзектілігін көздейтін; 7) эмоционалды, алынған ақпаратқа эмоционалды-бағалау қатынасына бағытталған; 8) дамытушылық, дербес, белсенді оқыту субъектісін қалыптастыруды болжайды» [1]. О.П. Кондаурова // Проблемы преподавания социально-гуманитарных дисциплин в высших учебных заведениях. Вестник ВГУ, Серия: Проблемы высшего образования. 2017. № 4. С 79-82.

Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, әлеуметтік-гуманитарлық пәндерді оқытудағы негізгі бағдарлар:

- білім алушылардың тұлғасын үйлесімді дамытуға бағытталуына, бұл оқуға табысты бейімделуге және білім беру процесіне оң қарауға ықпал етеді;

- жас және жыныстық, жеке тәжірибелік ерекшеліктерді ескере отырып, оқытушылармен субъектілік-бірлескен әрекет ету арқылы білімалушылардың кәсіби-тұлғалық қалыптасуын жүзеге асыру;

- оқыту - білімалушылардың «мендік» және әлеуметтік ортасынан шығып, олардың мамандықпен, қоғаммен өзара байланысты сезінуге және жауапкершілікті қалыптастыруға көмектесуі керек;

- білімалушылардың өздігінен және кәсіби тұрғыдан жетілуін жүзеге асырудағы саналы ұмтылысын қалыптастыруға бағыттау.

Әлеуметтік-гуманитарлық циклдің пәндері маманның құзыреттілігін қалыптастыруға мүмкіндік береді, онсыз қоғамның дамуы мүмкін емес:

- ана тіліндегі жазбаша және ауызша коммуникация;

- сынға және өзін-өзі сынауға қабілеті;

- командада жұмыс істеу қабілеті (оның ішінде пәнаралық);

- тұлғааралық қарым-қатынас дағдылары;

- басқа салалардың мамандарымен қарым-қатынас жасау мүмкіндігі;

- айырмашылықтар мен көпқырлылықты қабылдау;

- халықаралық ортада жұмыс істеу қабілеті;

- басқа тілдерді білуі;

- этикалық құндылықтарды сақтау.

Білім алушыларға «дайын білімді беруге» бағытталған оқыту моделі бұрынғы қалпында қалды. Оқытушы белгілі бір оқу пәнін игеру мақсаттарына сәйкес келетін оқыту әдістерінің оңтайлы «жиынтығын» табуы керек. Әдетте, «оқыту моделі» көбінесе жеке кәсіби дағдылар мен қалауларды көрсетеді. Әлеуметтік-гуманитарлық пәндерді оқыту теориясы мен әдістемесінде инновациялық тәсіл жалпы білім беретін мектеп деңгейінде де, жоғары мектеп деңгейінде де осы пәндерді оқытудың түбегейлі жаңа әдістемелерін әзірлеуді талап етті.

II. ӘЛЕУМЕТТІК-ГУМАНИТАРЛЫҚ ПӘНДЕРДІ ОҚЫТУДЫҢ ӘДІСТЕРІ

Әлеуметтік-гуманитарлық пәндерді оқыту әдістемелері қойылған білім беру, тәрбиелік мақсаттарына және құзыреттеріне байланысты үнемі жетілдіріліп және жаңғыртылып отыратын оқытудың бірегей және заманауи әртүрлі тәсілдемелеріне сүйенеді. Қоғам мен қазіргі оқыту тенденцияларының әлеуметтік-гуманитарлық пәндерді оқытуға қойылатын талаптарды ескере отырып, әдіскерлердің алдында келесі міндеттер тұр.

Оқу процесін адамның өмір бойы үздіксіз алуына мүмкіндік беретін оқыту әдістерін әзірлеу. Білім алушыларды оқуға, өз бетінше ізденуге және жаңа білімді игеруге ынталандыратын әдістерді әзірлеу. Әлеуметтік-гуманитарлық құқықтық (заңи) білімді алуда білім алушылардың қызығушылығын, қажеттілігін және өзектілігін арттыратын әдістерді әзірлеу. Бұл міндеттер қашықтықтан оқытуға деген қызығушылықтың айтарлықтай артуына ықпал етті.

Дәл осы оқыту формасы қоғам мен мемлекет әлеуметтік және гуманитарлық пәндерді оқытуға қойылатын барлық талаптарға сәйкес келеді. Қашықтықтан оқыту қажетті білімді ыңғайлы түрде, ыңғайлы уақытта және қажетті көлемде алуға мүмкіндік береді. Сіз өмір бойы, отбасы мен жұмыстан қол үзбей оқи аласыз. Қашықтықтан оқытудың барлық жағымды жақтары дәл осы оқыту формасы білім берудің барлық деңгейлерінде жетекші болуға бейім деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді.

Сонымен қатар, қазіргі уақытта әлеуметтік-гуманитарлық пәндерді оқытудың алуан түрлі әдістемелері әзірленді. Олардың барлығы тиімді емес, сондықтан олар жетілдіруді және жаңа әдістемелік шешімдерді іздеуді қажет етеді. Оқыту практикасында лайықты орын алатындар да бар, өйткені олар тиімді ғана емес, сонымен қатар білім алушылар тарапынан үлкен қызығушылық тудырады.

«Білім қоғамы» ұғымы қазіргі ғылым философиясындағы ең танымал ұғымдардың бірі болып табылады. Хельсинки университетінің профессоры Кирсти Лонка атап өткендей, жастар дәстүрлі тәсілдерге байланысты білім беруден «иеліктен шығару аймағын» көбейтуде, сонымен қатар мәліметтер келтірілген белсенді және интерактивті оқыту әдістерінің білім алушылардың оқу уәждемесін арттыруға өнімді әсері анықталған зерттеулер.

«Білім қоғамы» ұғымы ғылымда қазіргі ақпараттық қоғамның белгілі бір аспектілерін сипаттау үшін қолданылады. Білім қоғамы - бұл қарқынды дамып келе жатқан қоғам, оның сапалық ерекшелігі келесі факторларды қамтитын факторлар жиынтығының әрекетімен анықталады:

- 1) білімнің кез келген қызмет саласындағы жетістік шарты ретіндегі рөлін кеңінен түсіну;

2) жаңа міндеттерді шешу, өнімдер мен көрсетілетін қызметтердің жаңа түрлерін жасау үшін қажетті жаңа білімге (әртүрлі деңгейдегі әлеуметтік субъектілерде) тұрақты қажеттіліктің болуы;

3) білім өндіру және білім беру жүйелерінің тиімді жұмыс істеуі болып табылады;

4) білім ұсынысын және білімге сұранысты өзара ынталандыру (ұсыныс білімге сұранысты қанағаттандыруға және сұранысты қалыптастыруға ұмтылады);

5) білім беретін жүйелер/ішкі жүйелер, материалдық өнім өндіретін жүйелер/ішкі жүйелер бойынша ұйымдар мен қоғам шеңберіндегі тиімді өзара іс-қимыл.

Әлеуметтік-гуманитарлық пәндерді оқыту әдісін таңдау:

- Оқытудың мақсаты мен міндеттері.
- Оқу материалының мазмұны және оны таңдау принципі.
- Білімалушылардың дайындық деңгейі және оқу-танымдық ісәрекетін ынталандыру.

- Білімалушылардың жеке бас ерекшеліктері және оқу мүмкіндіктері.
- Оқыту уақыты.
- Оқытудың материалдық, техникалық, ұйымдастырушылық жағдайлары.

- Сабақ түрі және құрылымы.
- Сабақтарда оқыту әдістерін қолдану.
- Оқу процесінде қалыптасқан оқытушы мен білім алушылардың өзара қарым-қатынас сипаты және стил.

- Топтағы адамдар саны.
- Оқытушының кәсіби құзыреттілік деңгейі.

Әлеуметтік-гуманитарлық пәндерді оқытуда танымал және сұранысқа ие әдістерге мыналарды жатқызуға болады: дәріс әңгіме әдісі, дискурс-талдау әдісі, жоба әдісі, зерттеу зертханасы әдісі, шығармашылық шеберхана әдісі, «кейс-стади» әдісі, проблемалық оқыту әдісі, пікірталас әдісі, кітаппен жұмыс әдісі т.б.

Дәріс әңгіме әдісі.

Дәріс әңгіме әдісі – бұл оқу ақпаратын әдеттегі монолог түрінде емес, әркім белсенді қатыса алатын диалог түрінде жүзеге асырылатындығына негізделген. Оқытудың бұл әдісі ең көне әдістердің бірі, оның негізін қалаушы-Сократ, ол тек әңгіме білім берудің тиімді әдісі деп санайды. Уақыт өте келе әдіс мемлекет саясатына және ондағы білім беру жүйесінің ерекшеліктеріне байланысты өзгертілді, толықтырылды және жаңартылды.

Дискурс-талдау әдісі.

Дискурс-талдау – бұл әлеуметтік-гуманитарлық пәндерді оқытудағы ең күрделі міндеттердің бірін шешуге мүмкіндік беретін әдіс, атап айтқанда әр түрлі ғылыми көздер. Тәжірибе көрсеткендей, реферат пен конспектiнiң қолданылатын әдістері әрдайым оқытушы күткен нәтиже бермейді. Олардың тиімділігінің төмендеуінің себебі-қоршаған кеңістікті ақпараттандыру, білім

беру процесіне компьютерлік технологияларды енгізу. Нәтижесінде білім алушылар қандай да бір күш-жігерсіз қажетті реферат, бақылау, конспект және т.б. жасай алады. Ұсынылған әдістеме білім алушыларға өз білімдерін ақпараттық кеңістіктен шығаруға болмайтын белгілі бір шығармашылық авторлық жұмыс түрінде ұсынуға бағытталған.

Жоба әдісі.

Жоба әдісі - нақты бір уақыт аралығында орындалатын білім алушылардың жеке, жұптық, топтық қызметін қамтиды. Осы немесе өзге практикалық немесе теориялық маңызды проблемаларды шешу кезінде алынатын нәтижеге прагматикалық бағыттылығы тән. Нәтижеге қол жеткізу үшін білім алушылар өз бетінше ойлау, мәселенің шешімін табу, ғылымның әртүрлі салаларынан білімді тарту, шешімнің нәтижелері мен ықтимал салдарын болжай білу, себеп-салдар байланысын орната білу керек. [2]. Пишем работы на 5+ :: Реферат : Методы обучения. Понятие и сущность метода, приема и средств обучения скачать бесплатно <http://biblo-ok.ru>

Зерттеу зертханасы әдісі.

Зерттеу зертханасы – бұл білім алушыларға ғылыми теориялар мен гипотезаларды жасауға қатысуға мүмкіндік беретін әдіс. Бұл әдіс білім алушыларға бұрыннан бар ғылыми әзірлемелерден тыс жаңа ақпараттық материалдармен жұмыс істеуге мәжбүр етеді. Ұсынылған гипотезалар мен теориялардың негізінде білім алушылар зерттеу мәселелерін өз бетінше шешеді. Алынған нәтижелер авторлық әзірлемелер түрінде ұсынылады. Қазіргі заманғы әлеуметтік-гуманитарлық пәндердің міндеті терең және мағыналы әлем құру, білім алушыларда тәуелсіз пайымдауларды тұжырымдай білу қабілетін қалыптастыру, ғылым жинақтаған орасан зор материалды тек жаттау арқылы ғана емес, ең алдымен түсіну, әртүрлі ғылыми мектептерде, дәстүрлер мен бағыттарда шарлау қабілеті болып табылады. Әлеуметтік-гуманитарлық пәндерді оқытудың заманауи әдістері дәл осыған бағытталған.

Шығармашылық шеберхана әдісі.

Шығармашылық шеберхана әдісі – бұл әдіс білім алушыларға өте күрделі материалды шығармашылықпен ұсынуға және оны игеру деңгейін едәуір арттыруға мүмкіндік береді. Шығармашылық шеберхананың аясында бір сабақ емес, бір тақырыппен біріктірілген тұтас цикл ұйымдастырылуы мүмкін. Негізгі әдістемелік міндет – білім алушыны өз білімін өз бетінше қолдануға, жаңа ақпарат іздеуге, оны жүйелеуге, сенімділікті тексеруге, әртүрлі қайнар көздермен жұмыс істеуге, алған білімдерін шығармашылық тұрғыдан түсінуге және өңдеуге үйрету.

«Кейс-стади» әдісі.

«Кейс-стади» әдісінің негізінде имитациялық модельдеу жатыр. Нақты мысал: бірқатар оқиғаларды анықтау; нақты кәсіби іс-әрекеттің сипаттамасы немесе адамдардың өзара әрекеттесуінің эмоционалды және мінез-құлық аспектілері, яғни «нақты жағдайдағы кәсіби процесс» оқыту мазмұнына сәйкес модельденеді. Бұл ақпарат тест, мәтін, құжат түрінде немесе бейнефильмдер, слайдтар және т.б. арқылы ұсынылуы мүмкін. Тапсырма

белгіленген уақытта топтық немесе жеке орындалып, шешім нәтижесі ұсынылады.

Кейстің кәсіби-бағдарланған бағыты бар. Айта кетейік, көбінесе әзірлеушілер кейстерге олардың мағынасын көрсететін атаулар береді. Кейстегі проблемалық сұрақ міндетті атрибут болып табылады.

«Кейс-стади» бойынша жұмыс кезеңмен жүргізіледі.

1. Кіріспе кезеңінде кейс тапсырмасы қатысушыларға таратылады. тапсырмамен танысуға (күрделілігіне байланысты) 5-7 минут бөлінеді.

2. Жағдаятты талдау кезеңінде білімалушылар түрлі нұсқаларды ұсынады, өзтараптарынан шешімді әзірлейді, өз ұсыныстарының презентациясын әзірлейді.

3. Кейстік шешімдерді ұсыну кезеңінде білімалушылардың қарым-қатынастық, презентациялық, сараптамалық біліктерін және дербестігін көрсету. [3]. Совершенствование подготовки военных специалистов: Метод «Кейс-стади» в преподавании гуманитарных дисциплин. <http://elibrary.ru>

Проблемалық оқыту әдісі.

Проблемалық оқыту әдіс ретінде ХХ ғасырдың 20-30-жылдарында кеңестік және шетелдік мектептерде таралды.

Проблемалық оқытудың мақсаты - ғылыми білімнің нәтижелерін алу жолын, үдерісін, білімалушының танымдық дербестігін қалыптастыру, шығармашылық қабілеттерін дамыту.

Проблемалық оқытудың міндеттері:

- Білім алушының шығармашылық ойлау қабілетін дамыту;
- Проблемаларды өз бетінше шешу арқылы білімді игеру, нәтижесінде бұл білім дәстүрлі оқытуға қарағанда анағұрлым берік;
- Стандартты емес кәсіби мәселелерді шешуге және ұсынуға қабілетті белсенді, шығармашылық тұлғаны қалыптастыру.
- Негізгі ұғымдар.
- Проблемалық жағдай - құбылысты, фактіні, шындық процесін қалай түсіндіруді білмеген кезде пайда болатын адамның интеллектуалдық қиындықтары өзіне белгілі іс-әрекет арқылы мақсатқа жете алмайды.
- Проблемалық оқыту – оқытушының проблемалық жағдаяттар жүйесін құрудағы, оқу материалын ұсынудағы, түсіндірудегі білімалушылардың оқу мәселелерін өз бетінше шешу арқылы жаңа білімді алудағы іс-әрекетін басқарудағы қызметі.

Пікірталас әдісі.

Пікірталас – бұл қатысушылардың пәндік ұстанымдарын салыстыру, соқтығысу, ассимиляция, өзара байыту арқылы проблемаларды енгізу және шешу процесі (шешілетін мәселенің мәні бойынша қатысушылардың пікірлері).

Оқу пікірталасы – бұл теорияның дұрыстығын емес, білімалушылардың теория арқылы практикалық мәселелерді қалай түсінетінін анықтау.

Пікірталас түрлері:

1) **Топтар арасындағы диалог.** Білім алушылардың дербестігін

арттыратын оқу дискуссиясын ұйымдастырудың кең таралған тиімді әдістерінің бірі - топты кіші топтарға бөлу (әрқайсысы 5-7 адамнан) және кейіннен топтар арасындағы диалогты ұйымдастыру. Кіші топ мүшелері арасында негізгі рөлдік қызметтері бөлінеді.

Пікірталас тобындағы рөлдік қызметтерді бөлу:

- Жүргізушінің міндеті – мәселені талқылауды ұйымдастыру.
- Талдаушы - мәселелерді талқылау барысында қатысушыларға сұрақтар қояды, айтылған мәселелерге, тұжырымдарға күмән келтіреді;
- Хаттамашы - мәселені шешуге қатысты барлық нәрсені белгілейді; Талқылау аяқталғаннан кейін ол білімалушылардың алдында өз тобының пікірін, ұстанымын білдіреді;
- Бақылаушының міндеттеріне оқытушы белгілеген критерийлер негізінде кіші топ мүшелерінің қатысуын бағалау кіреді.

Топ жұмысының тәртібі:

1. Мәселені белгілеу.
2. Қатысушыларды кіші топтарға бөлу, олардың рөлдерін белгілеу.
3. Мәселені кіші топтарда талқылау.
4. Топтардың алдында талқылау нәтижелерін ұсыну.

2) Жобаларды ұсынумен проблемалық пікірталас. Пікірталас түрі оқу материалының мазмұны ғылыми, қолданбалы және әлеуметтік мәселелермен, шешуді қажет ететін қайшылықтармен, шешімі нақты жүзеге асырылатын жобаларда шешуге болатын мәселелермен байланысты болған жағдайда қолданылады. Оқытушы тарапынан өзара әрекеттесу рәсімдеріне аз көңіл бөлінеді, бірақ идеяларды ұсынуға көбірек көңіл бөледі.

Топ жұмысының тәртібі:

1. Оқытушы мәселені белгілейді.
2. Білімалушылардың жеке жұмысы: әрқайсысы ойға келген идеяларды жазады.
3. Білімалушылардың тапсырма бойынша кіші топтардағы жұмысы (4-5 адамнан): білімалушылар жазбаларды қарап, бір-екі неғұрлым өнімді идеяны таңдайды және оларды дамытады. Топтар 10-15 минут ішінде идеяларды талқылайды. Оқытушы бақылауында болады.
4. Кіші топтың бір өкілі топтың барлық оқытушыларына ой-пікірлерін білдіреді.
5. Жалпы талқылау – оқытушы білімалушылардан ұсынылған идеялардың қайсысын іс жүзінде жүзеге асыру керек екенін ойлануды және талқылауды сұрайды (10-15 минут ішінде). Жұмыс аяқталуы мүмкін.
6. Білім алушылар топтарға бөлінеді және қажетті істерді топтық тапсырмалар - жоба түрінде бөледі (бұл тапсырмалар келесі сабақтарда да, оқу уақытынан тыс уақытта да орындалуы мүмкін). Семинар сабағын ұйымдастырудың бұл әдісі ең алдымен шығармашылық идеяларды ұсынуға және оларды кейіннен дамытуға бағытталған. Жеке, кіші топтардағы жұмыстың және жалпы топтық талқылаудың дәйекті үйлесімі - маңызды ұйымдастырушылықтың ерекшелігі. Нәтижесінде идеялар жалпы топтық

талқылауға қосылады. Бұл талқылауға білімалушылардың барлығының қатысуына мүмкіндік береді. Осылайша, тәсіл проблемалық мазмұнды бағдарлауды және топта болып жатқан мәселелерді қызу талқылауға әр білімалушының қатысуы туралы қамқорлықты біріктіреді.

3) Пікірталас ойын модельдеуімен бірге. Пікірталастың бұл түрі талқылауды нақты құбылыстардың зерттелген жақтарына жақындатуға мүмкіндік береді.

Топ жұмысының тәртібі:

1. Тренерлер сабаққа пікірталас тақырыбы бойынша әдебиеттерді, белгілі бір ғылыми мәселеге қатысты әртүрлі көзқарастарды оқып келеді.

2. Талқылауды бастамас бұрын, оқытушы проблемалық сұрақтар қойып, топқа қысқаша сұрақ қояды, осылайша білім алушылар оқығанның негізгі тұстарын есіне алады.

3. Талқылауды ұйымдастыру үшін оқытушы топты ғылыми мәселеге қатысты көзқарастарына сәйкес кіші топтарға бөледі. Кіші топтар аудиторияның әртүрлі бөліктерінде орналасқан. Әрбір кіші топ осы мәселені шешуге арналған конференцияда кіші топтың позициясын білдіретін көшбасшыны таңдайды.

4. Кіші топ мүшелері өздері ұсынатын көзқарасты талқылап, оның дәлелін жасайды (10 минут). Кіші топтың жетекшілері 2,3 адамды басқа кіші топтарға алдын-ала келіссөздер жүргізу және олардың талқыланатын мәселелерге қатынасын білу және олардың көз-қарастарының өзгеру мүмкіндігін анықтау үшін жібереді.

5. Оқытушы топтық жұмыстың барысын бақылайды, сұрақтарға жауап береді, жетіспейтін ақпаратты хабарлайды, білімалушыларды тәуелсіз шешімдерге шақырады.

6. Содан кейін кіші топтар ғылыми конференцияда серіктестердің ықтимал мінез-құлқын анықтауға тырысып, ішкі пікірталас өткізеді.

7. Көшбасшылар аудиториядан шығып, көмекшілерін алып, конференцияны басқа бөлмеде өткізеді.

8. Оқытушы қалған оқытушыларға танысу үшін осы ғылыми конференцияның нақты нәтижелерін береді.

9. Жетекшілер көмекшілермен бірге аудиторияға оралады. Қол жеткізген конференция нәтижелері нақты нәтижелермен салыстырылады.

4) Оқу дауы - диалог ретінде бағытталған пікірталас. Пікірталас барысында білімалушылар жүзеге асырады:

- зерделенген мәліметтерді өзектендіру және жаңғырту;
- көзқарасын қорғау;
- талқыланатын сұрақтар бойынша әріптестермен білім алмасу;
- ақпаратты талдау, сыни тұрғыдан бағалау, іріктеу;
- индуктивті және дедуктивті қорытындыларды белсенді қолдану;
- жиналған мәліметтерді біріктіру;
- нақты және бағалау қорытындыларын әзірлеу;
- тараптармен келісілген қорытынды, жалпы көзқарасты дамыту.

Топ жұмысының тәртібі:

1. Оқытушы топты төрт адамнан тұратын кіші топтарға бөледі. Кіші топ жұпқа бөлінеді. Әр жұп топ үшін белгіленген тақырыпқа хабарлама дайындауы керек. Дегенмен кіші топ шеңберіндегі жұптардың көзқарастары қарама-қайшы.

2. Жұмыстың алғашқы сағатында жұптар берілген көзқарастардың мазмұны қолдайтын немесе керісінше қолдамайтын ынталандырушы материалдарын алады. Оқытушы әр жұпқа өз көзқарастарын ұсынуда қалай ұтымды жоспарлау туралы кеңес береді. Қарсыластарды сендіру үшін оның дәлелін келтіру.

3. Екінші сағатта екі тарап бір-біріне өз көзқарастарын баяндайды, ұстанымдарын қорғайды, өзара дәлелдерге талас тудырады.

4. Үшінші сағатта жұптардың міндеті өзгереді: 30 минут ішінде әр жұп қарсыластарының көзқарасы бойынша дәлелдер табуы керек.

5. Төртінші сағатта кіші топ мүшелерінен төрт адам келісім іздейді, барлық қол жетімді ақпаратты біріктіреді және бұрын белгіленген екі позициядан да пікір айтады. Олардың міндеті-берілген тақырыпқа хабарлама мәтінін бірлесіп дайындау; Жұмыс барысында қатысушылардың әрқайсысы өз білімдерін оқу материалдарындағы өзін-өзі тексеруге арналған тапсырмалар негізінде тексере отырып, жеке тапсырмаларды орындайды.

Талқылау барысында оқытушы фактілермен танысудан негізделген пайымдауларды әзірлеуге дейінгі жолдан өтеді. Ерекше концептуалды қақтығыс. Белгісіздікті шешу үшін оқытушы жаңа ақпаратты, жаңа деректерді іздейді, қарсыластың көзқарасын, оның ойлау бағытын түсінуге тырысып, құбылыстарды тереңірек түсінуге тырысады. Оқу дауы-диалог түрінде талап етілетін өз көзқарасын ұсыну оны жан-жақты түсінуге көмектеседі; басқа көзқарасты түсінуге тырысу олардың позициясын қайта қарауға және байытуға әкеледі. Өйткені олар қарсылас тарапынан келетін жаңа ақпаратты, дәлелдерді игерумен, күрделі ақыл-ой иірімдерін қолданумен байланысты. Жоспар бойынша, оқу дауы-диалог пікірлер арасындағы алшақтықты жою мүмкін болғанша жалғасуы керек. Бұл мәселеге жалпы көзқарасты дамыту, келісімге қол жеткізумен аяқталады. Мұның бәрі көп уақыт пен күш жұмсайтыны түсінікті. Екінші жағынан, білім алушылардың өз табиғаты бойынша өзін-өзі тәрбиелеуге ұзақ мерзімді белсенді қатысуы оқу жетістігінің маңызды нәтижелері мен көрсеткіштерінің бірі деп санауға болады.

Кітаппен жұмыс әдісі.

Компьютерлерді, мультимедияны, аудиовизуалды материалдарды және т.б. қолдануға негізделген оқытудың жаңа технологиялары ақпаратты игеру процесін едәуір белсендіруге, білім алушыларды оны өңдеуге тартуға, зерттелген материалды тереңірек игеруге ықпал етеді. Дегенмен, оқытудың негізгі, тиімді әдісі кітаппен жұмыс болды және солай болып қала береді. Өкінішке орай, тәжірибе көрсеткендей, білім алушылар, әдетте, гуманитарлық ғылымдар бойынша күрделі және алуан түрлі әдебиеттерді

шарлай алмайды, қажетті ақпаратты өз бетінше шығарып, оны дұрыс жасай алмайды. Бұл оқу процесіне үнемі өсіп келе жатқан талаптарға қайшы келеді.

Әдістемелік ұсынымдардың мақсаты білім алушылардың ақпараттық мәдениетін дамыту болып табылады.

Осы мақсатқа сәйкес ұсынымдар келесі міндеттерді шешеді:

- ақпараттық дереккөздердің алуан түрлілігін көрсету;
- білім алушыларды ақпаратты іздеудің түрлі алгоритмдерімен, әдебиетпен жұмыс істеу тәсілдерімен таныстыру;
- пән бойынша бақылау жұмыстарын рәсімдеуге қойылатын негізгі талаптарды қарастыру;
- өзіндік жұмыстардың библиографиялық дизайнының типтік нұсқаларын ұсыну.

Тәуелсіз жұмыста білім алушылар әр түрлі әдебиеттерді қолдануы керек.

Кітаптың мазмұнын терең түсіну үшін оны ұтымды оқи білу керек. Әдебиетпен өзіндік жұмыс бірнеше кезеңнен тұрады.

1. Кітапты алдын ала қарау. Титулдық парақпен, аннотациямен, алғы сөзден, кіріспемен танысу оны әрі қарай оқу қажет пе деген сұраққа жауап береді. Мазмұнын оқи білу-бұл керемет кәсіби сапа. Мазмұны мәтінді қайта құру тапсырмасы ретінде қарастырылады. Мазмұн кестесін оқу кезінде қызығушылық тудыратын тарауларды, бөлімдерді, параграфтарды бөлектеу, оларды жылдам қарау, тақырыпқа қатысты орындарды (абзацтар, беттер, параграфтар) табу және олармен жалпы түрде танысу қажет.

2. Жұмыстың келесі кезеңі-бөлінген орындарды жылдам қарқынмен оқу. Мұндай оқудың мақсаты – әр бөлімде не құнды екенін, ақпараттың баяндама немесе рефераттың қандай сұрағына қатысы бар екенін және онымен не істеу керектігін, қалай қолдану керектігін, немен толықтыру керектігін анықтау.

Басылымға көмекші материалдар өте пайдалы болуы мүмкін, сондықтан сіз кітаптың аппараты қандай негізгі элементтерден тұратынын, оның негізгі функциялары қандай екенін білуіңіз керек.

Кітаптың ақпараттық элементтеріне автор туралы ақпарат және кітаптың атауы, оның түрі немесе жанры, шығуы, аннотациясы жатады. Әдетте титулдық бетте және оның артқы жағында орналасқан бұл ақпарат кітап туралы алдын-ала пікір қалыптастыруға көмектеседі. Мазмұнды тереңірек түсінуге кіріспе мақала, кейінгі сөз, алғы сөз, түсініктеме, әдебиеттер тізімі мүмкіндік береді.

Көптеген ғылыми кітаптар мен мақалаларда олардың аппаратында басылымның ақпараттық құндылығын арттыратын және осы тақырып бойынша қосымша әдебиеттерді таңдауға мүмкіндік беретін әдебиеттер тізімі бар.

3. Кітапты зерттеудің жеке кезеңі-оқылғанның жазбасын жүргізу. Жазбаларды жүргізудің бірнеше формалары бар: жоспар (қарапайым және егжей-тегжейлі), үзінділер, тезистер, аннотациялар, түйіндеме, конспект.

Материал оқылып, оның жоспары жасалғаннан кейін жазуды бастаған жөн. Конспектінің негізгі мазмұны талқылаулар мен дәлелдермен толықтырылған тезистерден тұрады. Жазбалар мәтіндік, жиынтық немесе тақырыптық болып табылады. Мәтіндік конспект мәтіннің логикасы мен құрылымын сақтай отырып, түпнұсқа үзінділерінен – дәйексөздерден жасалады. Қысқаша конспект материалды оқырманға ыңғайлы түрде ұсынуға негізделген (мысалы, кітапқа таралған ойлар біріктірілген). Тақырыптық рефератта тақырып немесе мәселе негізге алынады, оны бірнеше көздерден құрастыруға болады.

4. Әдебиеттерді рефераттау. Таңдалған тақырып бойынша әдебиеттермен жан-жақты танысу үшін эссе дайындау өте маңызды. Кітаптың мазмұнын, ғылыми жұмыстың мақаласын жазбаша түрде ұсыну ретінде түсінілетін Реферат кітаппен жұмыс істеу дағдыларын жан-жақты қолдануға мүмкіндік береді, ойлаудың тәуелсіздігін, шындық құбылысын талдау қабілетін дамытады. Реферат сонымен қатар белгілі бір тақырыптағы баяндамалар немесе жазбаша зерттеулер, соның ішінде дереккөздерге сыни шолу деп аталады. Конспектінің рефераттан айырмашылығы, реферат салыстырмалы түрде үлкен шығармашылық белсенділікті, зерттелген әдебиеттерді жалпылауда тәуелсіздікті қажет етеді.

Рефераттық баяндау тәсіліне байланысты рефераттардың үш түрін бөліп көрсетуге болады: 1) реферат-бастапқы құжаттың түпнұсқалық ұсыныстарынан жасалған үзінді; 2) парафрадалған – бастапқы мәтінді парафраздау негізінде алынған реферат; 3) интерпретацияланған - бастапқы көзді түсіндіру негізінде алынған реферат. Түсіндіру кезінде бастапқы қайнар көздің мәтіні өзгеріссіз қалады, өйткені референт мәтіннің өзімен емес, оның мағынасымен жұмыс істейді.

III. САБАҚТЫҢ ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК ӘЗІРЛЕМЕЛЕРІН ҚҰРАСТЫРУ ЖӘНЕ РЕСІМДЕУ БОЙЫНША ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫМДАР

Әр түрлі сабақтарды сәтті өткізетін, дәрістер оқитын оқытушы – бұл қағазға жазылған сабақтың немесе дәрістің оқу-әдістемелік дамуы бар жақсы дайындалған оқытушы. Дайындықты алмастыратын шабытқа деген үміт педагогикалық процестің сәтсіздігіне әкеледі. Әр сабаққа, дәрістерге дайындалу керек, кем дегенде олар бірінші рет өткізілмесе де дайындық болуы тиіс. Белгілі заңгер А.Ф. Кони дәріс 98% ізденуден және 2% шабыттан екенін айтты. Сондықтан, дәрісті оқудан бұрын да, практикалық сабақ немесе семинар өткізер алдында да «терлеусіз» жасай алмайсыз.

Оқу сабақтарын әдістемелік жобалау маңызды педагогикалық міндет ретінде қарастырылуы керек. Осындай мәселелерді шешуді ұйымдастыру кезінде И.С. Морозова, Н.И. Морозова сабақты жобалау дағдылары мен бейіндерін қалыптастырудың екі маңызды шартын ескеруді ұсынады.

Бірінші шарт – қалыптасқан әрекет репродуктивті емес, өнімді мәселені шешуде ең сәтті құрылады және түзетіледі. Дайын әдістемелік сценарийлерді репродукциялау оқытушыны әдістемелік дизайн іс-әрекетінің толық көлемін игеру мүмкіндігінен айырады.

Педагогикалық жобалаудың барлық операцияларына қатысты өзін-өзі түзету және өзін-өзі бақылау үшін кең мүмкіндіктер беретін сабақты сәтті дайындаудың екінші шарты – жобаны құрудың барлық кезеңдерінде жазбаша сөйлеуді кеңінен қолдану: сабақтың тақырыбын таңдау кезеңінен бастап тақырыпты әдістемелік іске асырудың ниетін іздеу және соңғы кезеңге дейін-сценарийдің дайын нұсқасын жазу.

Жазбаша мәтін білімалушыға сценарийді ұйымдастырудың барлық күрделі жүйесін қамтуға көмектеседі.

Осы екі шарт та оқу жағдайының бастапқы сценарийін дербес құрастыру және жазбаша мәлімдеме нысанын пайдалану болып табылады. Жобалаудың барлық кезеңдерінде олар бір мақсатқа қызмет етеді - теориялық немесе практикалық сабақтың әдістемелік жобасымен жұмыс жасау кезінде жеке шығармашылық зертхана құру.

Әдістемелік әзірleme - бұл оқу сабағының логикалық құрылымдалған және егжей-тегжейлі сипатталған барысы.

Сабақтың оқу-әдістемелік әзірlemесі – бұл оқытудың белгілі бір тақырыбына қатысты оқытудың формаларын, құралдарын, әдістерін, заманауи педагогикалық технологиялардың элементтерін немесе оқыту мен тәрбиелеу технологияларын ашатын нұсқаулық.

Сабақтың оқу-әдістемелік әзірlemесі (сабақтың жоспар-конспектісін әзірлеу) бойынша әдістемелік ұсынымдар.

Алдымен сабақтың тақырыбына дайындалу керек. Дайындық бірнеше кезеңнен тұрады:

1) оқу материалын (оқулық, оқу құралдары, сөздіктер және т.б.) зерделеу және талдау - ережелер, анықтамалар, негізгі мазмұн, жаттығулар

мәтіндері;

2) сабақтың мақсаттары мен міндеттерін жобалау: оқыту, тәрбиелеу, дамыту.

Мақсат тақырыпқа байланысты. Мысалы, егер сабақтың тақырыбы «дидактиканың негізгі мәселелері» болса, онда мақсат – «білім алушылар дидактиканың негізгі проблемалары туралы түсінікке ие болуы керек».

Мақсат міндеттерге бөлінеді (осы мақсатқа жету үшін қадамдар сияқты).

Міндеттер 3-еу болуы керек: оқыту, дамыту, тәрбиелеу.

- *Оқытушылық міндеті* белгілі бір оқу материалын игеруді болжайды және тақырыппен анықталады (мысалы, білім алушылар осы ғылымға немесе оның саласына қатысты классиктердің негізгі идеялары туралы түсінікке ие болуы керек; осындай ұғымдар мен категориялардың мәні мен мағынасын түсіну және т.б.).

- *Дамытушылық міндет* білім алушының жеке басының дамуын болжайды: ойлауды дамыту (талдау, жүйелеу, жіктеу, салыстыру...), сөйлеуді дамыту (жауапты дәлелдей білу, өз ойын жазбаша түрде білдіре білу және т. б.), рефлексияны, қабілеттерді дамыту және т.б.

- *Тәрбиелік міндет* оқу материалының өзіндік ерекшелігімен анықталады. Әрине, бір топ білім алушыларға білім беру міндетін айтудың қажеті жоқ. Тәрбиелік міндеттердің мысалдары: табысқа деген сенімді ояту; ұжымға деген көзқарасты өзгерту; жауапты әрекеттерді ынталандыру; оқу-танымдық (еңбек) қызметіне шығармашылық қатынасты қалыптастыру және т. б. Мысалы, егер сабақтың тақырыбы өзін-өзі тәрбиелеу болса, онда білім алушылардың өзін-өзі тәрбиелеу мақсаттарын қою дағдыларын қалыптастыру маңызды.

Тапсырмалар тым жалпы емес, нақты, анық болуы керек. Мысалы, «таныстыру...», «шеберлікті қалыптастыру...»

3) мақсаты мен міндеттеріне сәйкес сабақ жоспарын құруға міндетті. Сабақтың кезеңдерін мазмұнды толтыру: талқылау үшін сұрақтар, тақырып бойынша тапсырмалар мен практикум дайындау, сондай-ақ оқытудың қандай әдістері мен тәсілдерін /оқытушының монологы, әңгіме, өзіндік жұмыс, сауалнама, пікірталас, жаттығулар және т.б. пайдаланылатынын таңдау.

4) сабақтың әрбір кезеңіне бөлінетін уақытты белгілеу қажет.

5) көрнекі құралдарды (иллюстрациялар, тақтайшалар, плакаттар және т.б.) таңдау және жасау; тақтаны бірінші көрнекі құрал ретінде пайдалану туралы ойлау, оқу құралдары, қажетті көрнекі құралдарды ұсыну үшін сабақ сәтін дәл анықтау; әрбір кезеңнің уақытын, көрнекі құралдың тұсаукесер сәтін дәл анықтай отырып, сабақ жоспарын түзетуге, оны түпкілікті жасауға міндетті.

6) Сабақтың егжей-тегжейлі конспектісін, оның кіріспе және қорытынды бөлігін жазу.

7) сабақтың жоспар-конспектісін тексеру, талқылау және түзету үшін оқытушыға жіберу.

Сабақтың қысқаша мазмұны білім алушылардан алғыңыз келетін барлық сұрақтар мен жауаптармен егжей-тегжейлі жазылуы керек. Егер сізде сабақтың соңына дейін уақыт қалса, жұмыс түрлері туралы ойлану керек. Сабақтың соңында топтың жұмысын бағалау, сабақты қорытындылау қажет.

Оқу мақсаттарын жобалау.

Мақсаттар күтілетін нәтижелер түрінде тұжырымдалуы керек –білім алушылардың сыртқы анықталатын әрекеттері. Белгілі бір тақырып бойынша оқу мақсаттарының саны зерттелетін материалдың мазмұны мен сипатына байланысты анықталады. Осы мақсатта игерудің талап етілетін деңгейі (болжау, білу, түсіну және жасай алу) және осы деңгейде игеруге жататын курс мазмұнының бөлігі (бұдан әрі не туралы айтылады) көрсетілуі тиіс.

Оқу материалын меңгеру деңгейлері. Мақсаттарды жасамас бұрын, материалды қандай деңгейде игеру керектігін шешу керек. Меңгеру деңгейлері курс материалын өңдеу тереңдігімен ерекшеленеді және білім алушылардың оқу материалын меңгеру сапасы мен ену тереңдігін сипаттайды.

Оқыту теориясында оқу материалын меңгерудің 5 деңгейі (бірқатар жұмыстарда төрт деңгей) ерекшеленеді:

I деңгей. Репродуктивті немесе кіріспе (негізгі индикаторлар білім алушының материалды қайталау, нысанды білу, түсіндірместен қандай да бір белгілерді, есімдерді және т.б. айту қабілеті).

II деңгей. Түсіну (негізгі индикаторлар - ақпаратты түсіндіру, түрлендіру, себеп-салдар байланысын сипаттау және т.б.).

III деңгей. Қолдану (индикаторлар – жаңа жағдайларда білімді қолдану, алгоритм бойынша әрекет ету және жағдайларды бейімдеу қабілеті).

IV деңгей. Аналитикалық (индикаторлар - жаңа жағдайларды талдау, объектілерді жіктеу, функционалдық тәуелділіктерді анықтау және т.б.).

V деңгей. Шығармашылық және бағалау (индикаторлар-жалпылау қабілеті, критерийлер әзірлеу және фактілер мен құбылыстарды бағалау, тұжырымдарды қалыптастыру және т.б.).

Жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру жүйесінде:

- әлеуметтік-гуманитарлық цикл курстары үшін, әдетте, ассимиляцияның I немесе II деңгейлері қажет;

- жалпы кәсіптік цикл курстары үшін - III немесе IV;

- арнайы курстар үшін — IV немесе V.

Осылайша, мақсаттар үшін игерудің қажетті деңгейі және осы деңгейде игеруге жататын курс мазмұнының блогы көрсетілуі керек.

Қарапайым болу үшін мақсаттарды (шартты түрде) 3 блокқа бөлуге болады:

көріністер (I және ішінара II деңгейлерді көрсетеді);

түсіну (II деңгей);

шығармашылық блокта іскерліктер (III – V деңгей).

Мақсаттарды тұжырымдау үлгісі келесідей:

Курсты оқығаннан кейін сіз:

Түсінік:

- теориялық дереккөздер мен әдіснамалық негіздер туралы ...;
- осы ғылымға немесе оның саласына қатысты классиктердің негізгі идеялары туралы (нақты);
- негізгі тәсілдер мен ұғымдар туралы ...;
- жіктеу негіздері және түрлері...

Түсіну (түсіндіре білу):

- негізгі ұғымдар мен категориялардың мағынасы мен мағынасы ...;
- жұмыс істеу (қызмет ету) қағидаттары) ...;
- қазіргі заманғы тәсілдердің мәні...;
- жүйенің ... элементтерінің мақсаты мен функциялары;
- өзара әрекеттесу механизмдері, құрылымдары ...;
- ерекшеліктері ...

Білу (қабілетті болу):

- нақты үлгілерде және принциптердің көріну жағдайларында қасиеттердің сипаттамаларын анықтау...;
- берілген параметрлер мен сипаттамалар бойынша объектіге, құбылысқа, фактіге жалпы сипаттама беру;
- нысандарды берілген критерийлер бойынша жіктеу;
- стандартты аналитикалық құралдарды пайдалану (қандай);
- берілген алгоритм және бастапқы деректер негізінде кәсіби қызмет жағдайын шешу;
- заманауи тәсілдер мен әдістемелер негізінде оңтайлы нұсқаларды таңдау;
- әр түрлі кәсіби ақпараттық ресурстарды қолдану пакеттерін қолданыңыз (нақтылау қажет);
- осы курсқа тән дағдылар жиынтығы, мысалы – тепе-теңдік құру, маркетинг жоспарын құру, пән бойынша оқу сабақтарын өткізу, іс-шараларды ұйымдастыру, қаржылық талдау жүргізу, ұйымның стратегиялық даму жоспарларын құру және т.б.

Шығармашылық ішкі блок:

- құбылыстарды, фактілер мен объектілерді өз бетінше талдау; бағалау өлшемдері мен параметрлерін анықтау ...;
- объектілерді өздігінен анықталатын критерийлер бойынша жіктеу; даму сценарийлерін әзірлеу (даму жолдары мен бағыттары ...);
- жағдайы ... өздігінен анықталатын параметрлер бойынша;
- салыстырмалы талдау және салыстыру жүргізу...;
- артықшылықтары, кемшіліктері, шектеулерін бөліп көрсету ...;
- белгісіздік жағдайында қорытындылар, ұсыныстар, шешімдер тұжырымдау (нақты критерийлер мен шарттар болмаған жағдайда)...;
- тиісті ақпаратты өз бетінше табу және пайдалану.

1) Дәрістің әдістемелік әзірлемесі.

Дәріс – бұл оқытушының оқу материалын, әдетте теориялық сипаттағы

жүйелі, дәйекті, монологиялық презентациясы.

Дәрістің мақсаты – оқу пәнінің бағдарламалық материалын меңгеру бойынша білім алушылардың мақсатты танымдық әрекетін ұйымдастыру.

Дәрістің міндеттері:

- оқу пәні бойынша білім жүйесін қалыптастыруды қамтамасыз ету;
- ғылыми материалды дәлелді түрде жеткізе білуге үйрету;
- кәсіби ой-өрісті және жалпы мәдениетті қалыптастыру;
- оқулықтар мен оқу құралдарында әлі жарияланбаған жаңа білімдерді көрсету;
- ғылым, техника, мәдениет пен өнердің жаңа жетістіктері тұрғысынан оқу процесін ұйымдастырудың барлық басқа нысандарын оңтайландыру.

Дәріс қызметтері:

- ақпараттық-білім жүйесін баяндау;
- мотивациялық-оқу пәнінің мазмұнына танымдық қызығушылықты және болашақ маманның кәсіби мотивациясын қалыптастыру;
- бағдарлы-оқу материалын әрі қарай меңгеру үшін негізді қамтамасыз ету;
- тәрбиелік-оқу процесіне саналы көзқарасты қалыптастыру, өз бетінше жұмыс істеуге және мамандықты жан-жақты меңгеруге ұмтылу, оқу пәніне қызығушылықты дамыту, білім алушылардың ойлауын жандандыруға жәрдемдесу.

Дәрістің әдістемелік құрылымы

1. Титул парағы
2. Мазмұны
3. Дәріс өткізу бойынша әдістемелік ұсынымдар:
4. Дәрістің атауы
5. Дәріс түрі

Оқыту технологияларын пайдаланғанда (дәріс-визуализация, дәріс екеуара, дәріс-пресс-конференция, дәріс-пікірталас және т.б.) көрсетіледі.

- құзыреттер қалыптасады.
- дәріс мазмұнында қалыптасатын құзыреттер көрсетіледі.
- оқу мақсаттары.
- дәрістің оқу мақсаттары көрсетіледі. Дәріс оқу процесінде оның түрі мен орнына қарамастан, тек идеялар деңгейін қалыптастыратынын есте ұстаған жөн.

- дәрістің ұзақтығы: 50 минут.
- өтетін орны: аудитория.
- жабдықтау: әдістемелік: схемалар, бейнефильмдер, көрнекі құралдар, дәрісті әдістемелік әзірлеу; материалдық-техникалық: кестелер, плакаттар, жабдықтар мен материалдар, ТСО құралдары.

- дәріс жоспары.

Жоспарда кезеңдер атауы, педагогикалық мақсат, дәріс сипаттамасы

және ұзақтығы жазылады.

4. Дәріс конспектісі.

I. Кіріспе бөлім (Кіріспе)

1. Тақырыбы

2. Міндеттері:

- **дамытушылық:** танымдық процестерді, ақпаратты құрастыру және талдау қабілеттерін дамыту; жүйелі ойлауды қалыптастыру;

- **тәрбиелік:** құндылықтар мен кәсіби қасиеттерді қалыптастыру;

- нақты міндеттері: білім алушылар білуі керек: білім алушыларжасай алуы керек:

3. *Жоспар:* дәрісте қаралатын негізгі мәселелердің атауы

Кіріспе - дәрістің мақсаты – аудиторияны оқу материалын қабылдауға қызықтыру және бейімдеу.

Оның құрамына кіреді:

- дәріс тақырыбын тұжырымдау, оның кәсіби маңыздылығын, жаңалығы мен зерттелу дәрежесін, дәрістің мақсатын сипаттау;

- дәрісте қаралуға жататын негізгі тараулардың атауын қамтитын дәріс жоспарын баяндау;

- білім алушылардың өзіндік жұмысын ұйымдастыруға қажетті ұсынылған әдебиеттердің сипаттамасы;

- ретроспекция – өткен дәрісте қарастырылған мәселелер туралы еске салу, олардың жаңа материалмен байланысы, оның осы пәндегі, сондай-ақ басқа ғылымдар жүйесіндегі рөлі, орны мен маңыздылығын көрсету.

II. Негізгі бөлім

Негізгі бөлім - дәріс мазмұнын ұсынылған жоспарға сәйкес қатаң түрде ұсыну. Дәріс тақырыбы өзекті және нақты материалды, оны талдау мен бағалауды, ұсынылған теориялық ережелерді аргументтеу мен дәлелдеудің әртүрлі тәсілдерін қамтиды. Дәріс түрімен анықталады.

III. Қорытынды бөлім

Қорытынды – дәрістің жалпы қорытындысын шығару, дәрістің негізгі ережелерін қайталау, материалды жалпылау, дәріс тақырыбы бойынша тұжырымдарды нақтылау; білім алушылардың сұрақтарына жауаптар. Өз бетімен дайындалуға арналған тапсырма.

Әдебиеттер тізімі:

- өз бетімен дайындалуы үшін ұсынылатын

- педагог дәріс өткізу үшін пайдаланған.

Дәріске қойылатын педагогикалық талаптар

1. ақпараттың ғылыми деңгейі жоғары, дүниетанымдық маңызы бар болуы керек;

2. ғылыми ақпарат жүйеленген және әдістемелік зерделенген болуы қажет;

3. пікірлер негізделген, дәлелді;

4. дәріс мәтіні түсінікті болуы қажет;

5. терминдер және атаулар нақты түсіндірілуі қажет;

6. негізгі ойлар мен ұстанымдарды бөліп көрсету керек, тұжырымдардың негіздері айқын әрі қысқа;

7. білімалушыларға ақпаратты тыңдауға, түсінуге және қысқаша жазуға мүмкіндік берілуі керек;

8. дәрісте кері байланысты ұйымдастыру;

9. дидактикалық материалдарды, көрнекі құралдарын оның ішінде техникалық құралдарды пайдалану.

2) Семинар сабағының әдістемелік әзірлемесі

Семинар сабақтарының дидактикалық мақсаты - бөлім бойынша білімді жүйелеу және жалпылау, қосымша ақпарат көздерімен жұмыс жасау, көзқарастарды салыстыру, оқылған материалдарды қорытындылау, көзқарасын білдіру және т.б. дағдыларын қалыптастыру.

Семинар сабақтарының мазмұны дидактикалық мақсатқа сәйкес пән бөлімдерінің тақырыптарын түсіну мен меңгеруде негіз болып табылады. Бұл сабақ түрінің ерекшелігі - оқытушы мен білімалушылардың бірлескен іс-әрекеті арқылы мәселені шешуі, дұрыс жауапты іздеу жеке және топтық іс-әрекеттің ауысып отыруымен анықталады.

Бағалау пәннің саласы бойынша теориялық және эмпирикалық ғылыми білімді бірлескен талқылау және алынған жауап нұсқаларын салыстыру арқылы жүргізіледі. Бұл өзін-өзі бағалауды жүзеге асыру, білім жүйесіндегі өз білімін, дағдыларын анықтау, танымдық белсенділіктің артуына әкеледі.

Қойылған сұрақтарға жауап іздеу барысында білім алушылар өздерінің ойлау және әрекет ету мәдениетін қалыптастырады. Олар сыни ойлауды дамытады, өз шығармашылығының өнімін жасайды, жеке тұлғаның тәуелсіздігін қалыптастырады, өзара әрекеттесу процесінде туындайтын стандартты емес жағдайларға өз бетінше жауап беру қабілетін қалыптастырады. Семинардағы жұмыстың ұжымдық сипаты оқытушыларға үлкен сенімділік береді, олардың арасындағы өнімді іскерлік қарым-қатынастардың дамуына ықпал етеді.

Семинар сабақтарының пәндік мазмұнын таңдау кезінде оқытушы проблемалық принципті жүзеге асыру үшін оның дидактикалық өңделуін жүзеге асыруы керек және пікірталасты, талқылауды, білім алушылардың бар білімді шығармашылық қолдануына әдістемелік негіз болатын форманы беруі керек. Білім алушылардың ақыл-ой белсенділігін арттыру, талқыланатын мәселеге деген қызығушылығын ояту үшін семинарға жаңалық элементтерін қосқан жөн, атап айтқанда, жаңа тұжырымдамалар мен жалпылама мәселелерді мұқият ойластырған жөн, жаңа қызықты фактілерді келтірген жөн. Жаңа көрнекі және техникалық құралдарды қолдану, оқытудың ақпараттық технологияларын қолдану.

Семинар сабақтарының түрлері мен формалары

Семинарлар түрі:

1. Негізгі мақсаты белгілі бір тақырыптық курсты тереңдетіп оқыту болып табылатын семинарлар.

2. Курстың белгілі бір тақырыптарын мұқият зерделеуге арналған

семинарлар.

3. Ғылымның жекелеген мәселелері бойынша зерттеу түріндегі семинарлар.

Семинар сабақтарының формалары:

1. Аудиториямен жанды әңгіме түрінде семинар сабағы.
2. Рефераттар мен баяндамаларды талқылау түріндегі семинар сабағы.
3. Пікірталас түрінде семинар сабағы.

Семинар сабағының құрылымы:

1. Ұйымдастыру кезеңі:
а) білім алушылардың қатысу туралы белгі, тексеру.
б) сабақтың тақырыбын, оның өзектілігін, мақсаттарын, сұрақтарын хабарлау.

2. Бастапқы білім деңгейін бақылау.

3. Семинар сабағының сұрақтары бойынша теориялық талдау.

Семинар сабағының түріне байланысты теориялық талдау әртүрлі құрылымға ие болады.

4. Қорытынды кезең:

1) педагогтің жұмыс қорытындысын шығаруы.

2) сұрақтарға жауаптар.

3) өзін-өзі дайындауға арналған тапсырма:

- № ... семинар тақырыбы бойынша өзін-өзі бақылау тапсырмаларын орындау.

- № ... семинар сабағының мазмұнымен танысу.

- № ... семинар тақырыбы бойынша негізгі және қосымша әдебиеттерді зерттеу.

4) бастапқы және соңғы деңгейлерін бақылауға арналған материалдар.

5) бағалау критерийлері.

6) өз бетімен дайындалуы үшін ұсынылатын әдебиеттер тізімі.

Сабақтың жоспар-конспектісі

Тақырыбы: Еңбек шартын жасасу.

Сабақ түрі: оқылған материалды жүйелеу және бекіту сабағы.

Сабақ түрі: семинар.

Мақсаттары: 1. «Еңбек шартын жасасу» тақырыбы бойынша білімді бекіту.

2. Логикалық ойлау дағдыларын дамыту, өз ойларын дәлелді және қысқаша баяндау.

3. Қабылданған шешімдер үшін жауапкершілік сезімін тәрбиелеу.

Материалдық-техникалық жабдықтау: компьютер, видеокейс, ҚР Еңбек кодексі.

Бейне ойын мақсаттары:

1. Еңбек шартын жасасу кезінде практикада жиі кездесетін еңбек заңнамасының кейбір бұзушылықтарын көрсету.

2. Қарастырылған жағдайларда заңды мінез-құлық моделін қалыптастыру.

3. Еңбек шартын жасасу кезінде жұмыс беруші мен қызметкердің іс-әрекетін сауатты анықтауға, оларға дұрыс баға беруге үйрету.

Оқу нәтижелері:

Білім (сабақ нәтижесінде білім алушылар білуі тиіс):

- еңбек құқығындағы қоғамдық қатынастарды реттейтін нормативтік құқықтық актілер;

- еңбек құқығының мазмұны;
- қызметкерлер мен жұмыс берушілердің құқықтары мен міндеттері;
- еңбек шарттарын жасасу, тоқтату және өзгерту тәртібі;
- еңбек шарттарының түрлері;

Іскерліктер (сабақ нәтижесінде білім алушылар):

- құқықтық қатынастар саласындағы құқықтық проблемаларды талдау және шешу;

- еңбек заңнамасының нормаларын практикада қолдануға құқығы бар;

- еңбек қатынастары саласындағы заңды мәселелерді талдау және шешу;

- ұйымның құқықтық қызметін жетілдіру бойынша ұсыныстарды дайындау және талдау;

Әдебиеттер тізімі

Қайнар көздер

Қосымша әдебиеттер

Содержание

ВВЕДЕНИЕ.....	27
I. Роль социально-гуманитарных дисциплин в современном образовании.....	29
II. Современные методы преподавания социально-гуманитарных дисциплин.....	32
III. Методические рекомендации по составлению и оформлению учебно-методических разработок занятий.....	42
ЛИТЕРАТУРЫ.....	54

ВВЕДЕНИЕ

Нынешняя ситуация в системе высшего и послевузовского образования отличается высокой динамикой происходящих процессов. Высшая школа направлена на комплексное обновление и объединение научно-теоретических, учебно-методических и воспитательных элементов в условиях мощного инструментально-технологического воздействия. В этой связи перед профессорско-преподавательским составом ВУЗа сегодня стоит сложная задача, в плане формирования не только высокоспециализированной теоретической базы знаний, но и развитие профессиональных, служебных и социально-личностных компетенций обучающихся с ориентацией на развитие ценностно-значимых позиций, гуманитарной и экологической культуры, критического мышления, культурной грамотности.

Особенно остро стоит вопрос определения места и роли социально-гуманитарного образования в современной высшей школе. Ведь именно профиль этих знаний направлен на формирование комплексной системы знаний и развитие навыков рефлексивно-методологического мышления. Современная подготовка по социально-гуманитарному блоку дает специалисту беспрецедентную возможность сформировать знания и навыки, востребованные в современном мире:

- разработка и оценка эффективности стратегических целей и приоритетов в решении актуальных проблем современного общества;
- использовать историко-генетический и структурно-функциональный анализ различных социальных институтов, общественных отношений и цивилизационных сообществ;
- овладение современной методикой диагностики причин обострения социокультурных конфликтов и прогнозирования их последствий с целью их дальнейшего снижения;
- освоение принципов, технологий и средств разработки междисциплинарных стратегий в современной системе высшего и послевузовского образования.

Однако, при формировании этих и многих других компетенций возникает вопрос: как мотивировать и одновременно активировать каждого студента, магистранта для обеспечения лично значимого усвоения материала. Ведь сегодня нужно не только «передавать» информацию, но и стараться сделать учебный материал максимально интересным, практичным и востребованным в современных реалиях.

Особенности и трудности в решении основных проблем учебной, организационной и научно-методической работы по использованию инновационных разработок и внедрению креативных компонентов в образовательный процесс являются предметом профессиональных дискуссий между ведущими отечественными и зарубежными специалистами, и этот факт послужил отправной точкой для идеи в разработке и подготовке предложений. Актуальность и своевременность данной работы в

современном тематическом дискурсе обусловлена тенденциями формирования единого глобального образовательного пространства, новыми трендами и вызовами современной высшей школы: дистанционное образование, цифровые образовательные ресурсы, учебно-профессиональная идентичность обучающегося, новые компетенции профессорско-преподавательского состава, профессиональная и организационная культура вузов, внедрение креативных компонентов и эвристических форм обучения.

Рекомендации могут быть полезны преподавателям в качестве учебно-методической помощи при внедрении креативных компонентов и инновационных подходов преподавания социально-гуманитарных дисциплин в том числе при преподавании цикла юридических дисциплин высшей школе, и на базе послевузовского образования.

Чтобы быть хорошим преподавателем, нужно любить то, что преподаешь, и любить, тех, кому преподаешь.

В. Ключевский

I. РОЛЬ ЦИКЛА СОЦИАЛЬНЫХ И ГУМАНИТАРНЫХ ДИСЦИПЛИН В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАНИИ

Переход к качественному образованию требует изменений во всем педагогическом процессе, в том числе и в эффективной организации процесса преподавания социально-гуманитарных дисциплин. Реализация поставленных задач во многом зависит от системности всех дисциплин в одного блока, их активного междисциплинарного взаимодействия, эффективных подходов к решению методологических и методических проблем обучения.

Социально-гуманитарные дисциплины должны способствовать:

- повышению общекультурного уровня развития;
 - формированию, развитию и укреплению у обучающихся гражданских, эстетических, нравственных, правовых (юридических) и других профессионально-значимых качеств, обусловленных особенностями профессиональной деятельности;
 - активной общественной позиции, социальной и профессиональной ответственности;
 - профессионально-коммуникативной компетентности;
 - потребности в здоровом образе жизни, готовности и способности переносить большие психологические нагрузки и многие другие факторы [1].
- Социальные и гуманитарные дисциплины оказывают решающее влияние на развитие интеллектуального потенциала личности и нации в целом, способствуют устойчивому развитию общества.

В сегодняшней реалии обучающиеся могут столкнуться с проблемой мотивации при изучении социально-гуманитарных дисциплин это связано с тем, что такие предметы воспринимаются как непрофильные и «бесполезные». В данном случае многое зависит от того, насколько грамотно организована система социально-гуманитарного образования, и как преподаватели смогут оценить важность получения гуманитарного образования для личной и профессиональной жизни обучающихся, а также востребованность этих знаний не только в настоящее время, но и в будущем [1]. Следует отметить, что компетентностный подход предусматривает решение данной проблемы и способствует формированию у обучающихся представления о значимости всех дисциплин, их отражении в профессиональных и социальных закономерностях, необходимых ценностях, а осуществляется это благодаря активному взаимодействию между дисциплинами, изучаемыми специальными и гуманитарными кафедрами [1].

При этом наряду с решением воспитательных, специально-профессиональных задач необходимо создать концепцию преподавания

дисциплин, которая позволит сформировать целостное мышление и развить личность в целом. Исходя из поставленных задач, на наш взгляд, в теоретико-концептуальной модели преподавания дисциплин необходимо учитывать следующие компоненты:

1) этические, направленные на формирование этических норм поведения в профессиональной деятельности, реализация которых позволит узнать нравственные, правовые, социальные проблемы в обществе;

2) история, предполагающая рассмотрение исторических связей и зависимостей в различных сферах общества;

3) философские, способствующие философскому осмыслению информации по всем предметам и формированию и развитию мировоззрения;

4) предусматривающие интеграцию и систематизацию системных, междисциплинарных знаний;

5) ценностно-смысловое, ориентированное на ценностно-смысловое содержание полученных знаний;

6) современный компонент, предусматривающий своевременность и актуальность получения всех знаний;

7) эмоциональный, ориентированный на эмоционально-оценочное отношение к полученной информации;

8) предполагающее формирование развивающего, самостоятельного, активного субъекта обучения» [1].

Основными критериями преподавания цикла социальных и гуманитарных дисциплин являются:

- направленность на дальнейшее гармоничное развитие личности обучающихся, что способствует успешной адаптации к обучению и позитивному отношению к образовательному процессу;

- осуществление профессионально-личностного развития обучающихся посредством субъектно-совместного взаимодействия с преподавателями с учетом возраста, личного, профессионального опыта и особенностей;

- обучение должно выходить за границы собственного «эго» и непосредственно из социальной среды обучающихся, обществом и формировать ответственность за свое поведение;

- ориентация на создание условий для формирования у обучающихся сознательного стремления к самосовершенствованию и профессиональной самореализации [1].

Дисциплины социально-гуманитарного цикла позволяют сформировать компетентность специалиста, без которой невозможно развитие специалиста:

- полиязычная письменная и устная коммуникация;
- способность к критике и самокритике;
- способность работать в команде (в том числе междисциплинарная);
- навыки межличностного общения;
- возможность общения со специалистами других отраслей;
- восприятие различий и многогранности;
- способность работать в международной среде;

- соблюдение этических ценностей.
- политико-правовая грамотность [2].

Модель обучения, направленная на «передачу готовых знаний» обучающимся, осталась в прошлом. Преподаватель должен найти оптимальный «набор» методов обучения, соответствующих целям освоения конкретного учебного предмета. Как правило, «модель обучения» часто отражает индивидуальные профессиональные навыки и предпочтения преподавателя [3]. Инновационный подход в теории и методике преподавания социально-гуманитарных правовых (юридических) дисциплин, требует разработки принципиально новых методик преподавания этих предметов, как на уровне общеобразовательной школы, так и на уровне высшей школы и послевузовского образования [4].

II. СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ПРЕПОДАВАНИЯ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ ДИСЦИПЛИН

Методики преподавания социально-гуманитарных дисциплин опираются на различные оригинальные и современные подходы к обучению, которые постоянно совершенствуются и модернизируются в зависимости от поставленных образовательных, воспитательных целей и компетенций. С учетом требований, предъявляемых обществом и имеющихся современных тенденций преподавания социально-гуманитарных дисциплин, перед методистами стоит ряд задач [4].

Разработка методов обучения, позволяющих непрерывно получать учебную и иную информацию на протяжении всей жизни человека. Разработка методов, стимулирующих обучающихся к обучению, самостоятельному поиску и усвоению новых знаний. Разработка методов, повышающих интерес, потребность у обучающихся в получении социально-гуманитарных, правовых (юридических) знаний. Сегодня эти задачи способствовали значительному росту интереса к дистанционному обучению. Именно эта форма обучения соответствует всем требованиям, предъявляемым обществом и государством к преподаванию социальных и гуманитарных дисциплин. Дистанционное обучение позволяет получить необходимые знания в удобной форме, в удобное время и в необходимом объеме. Учиться можно без отрыва от семьи и работы. Все положительные стороны дистанционного обучения позволяют сделать вывод, что именно эта форма обучения имеет тенденцию быть ведущей на всех уровнях образования [4].

Вместе с тем, на сегодняшний день разработаны различные методики преподавания социально-гуманитарных дисциплин. Не все они эффективны, поэтому требуют совершенствования и поиска новых методических решений. Есть те, которые занимают достойное место в учебной практике, так как они не только эффективны, но и вызывают большой интерес со стороны обучающихся [4].

Понятие "общество знаний" является одним из самых популярных в современной философии науки. Как отметил профессор Хельсинкского университета Кирсти Лонка, молодежь увеличивает "зону отчуждения" от образования в связи с традиционными подходами, а также исследования, в которых выявлено продуктивное влияние активных и интерактивных методов обучения на повышение учебной мотивации обучающихся [1].

Понятие «общество знаний» используется в науке для описания определенных аспектов современного информационного общества. Общество знаний - это динамично развивающееся общество, качественная специфика которого определяется действием совокупности факторов, включающих в себя следующее:

- 1) широкое понимание роли образования как условие успеха в любой сфере деятельности;

2) наличие постоянной потребности в новых знаниях (у социальных субъектов разного уровня), необходимых для решения новых задач, создания новых видов продукции и услуг;

3) эффективное функционирование системы образования и образования;

4) взаимное стимулирование предложения знаний и спроса на знания (предложение стремится удовлетворить спрос на знания и сформировать спрос);

5) эффективное взаимодействие в рамках организаций и общества по образовательным системам/подсистемам, системам/подсистемам, производящим материальную продукцию [5].

Выбор метода преподавания социально-гуманитарных дисциплин определяют:

- Цель и задачи обучения.
- Содержание (объем, уровень сложности) учебного материала и принцип его отбора;
- Уровень учебной подготовки обучающихся, стимулирование их учебно-познавательной деятельности;
- Индивидуальные особенности и конкретные учебные возможности обучающихся (возраст, работоспособность, готовность к обучению, выносливость и др.);
- Время, отведенное на обучение (продолжительность изучения раздела, темы);
- Материально-технические, организационные условия обучения;
- Тип и структура учебного занятия;
- Используемые методы обучения на предыдущих занятиях;
- Характер взаимодействия и стиль общения преподавателя и обучающихся, сложившийся в процессе учебного труда (передача «готовых знаний» или совместный поиск, сотрудничество или авторитаризм);
- Количество людей в учебной группе;
- Профессиональный и личный опыт обучающихся послевузовского образования;
- Уровень профессиональной компетентности преподавателя [6].

В современных реалиях к популярным и востребованным методам преподавания социально-гуманитарных дисциплин можно отнести: метод лекционного разговора, метод дискурс-анализа, метод проекта, метод исследовательской лаборатории, метод творческой мастерской, метод «кейс-стади», метод проблемного обучения, метод дискуссии, метод работы с книгой и др.

Лекция как метод беседы.

Лекционный метод основан на том, что учебная информация реализуется не в виде обычного монолога, а в форме диалога, в котором каждый может активно участвовать. Этот метод обучения является одним из

старейших, его основателем является Сократ, который считал, что только разговор является эффективным методом обучения. Со временем метод был изменен, дополнен и обновлен в зависимости от политики государства и особенностей системы образования в нем.

Дискурс-метод анализа.

Дискурс-анализ - это метод, позволяющий решить одну из сложнейших задач в преподавании социально-гуманитарных дисциплин, а именно различных научных источников. Практика показывает, что применяемые методы реферата и конспекта не всегда дают ожидаемый преподавателем результат. Причина снижения их эффективности-информатизация окружающего пространства, внедрение компьютерных технологий в образовательный процесс. В результате обучающиеся без каких-либо усилий могут составить необходимый реферат, сообщение, конспект и др. Предлагаемая методика направлена на представление обучающимся своих знаний в виде определенной творческой авторской работы, которая не может быть выведена из информационного пространства.

Метод проекта.

Проектный метод предполагает самостоятельную (индивидуальную, парную, групповую) деятельность обучающихся, которая всегда выполняется в течение определенного периода времени. Характерна прагматическая направленность на результат, получаемый при решении тех или иных практических или теоретических важных проблем. Для достижения результата студенты, магистранты должны уметь самостоятельно мыслить, находить решение проблемы, привлекать знания из различных областей науки, предвидеть результаты и возможные последствия решения, устанавливать причинно-следственные связи [6].

Метод исследовательской лаборатории.

Исследовательская лаборатория - это метод, который позволяет обучающимся участвовать в разработке научных теорий и гипотез. Этот метод заставляет обучающихся работать с новым материалом, выходящим за рамки уже существующих научных разработок. На основе предложенных гипотез и теорий обучающиеся самостоятельно решают исследовательские задачи. Полученные результаты представляются в виде авторских разработок [4]. Задачей современных социально-гуманитарных дисциплин является создание глубокого и осмысленного мира, формирования у обучающихся способности формулировать самостоятельные суждения, умение не только запоминать, но и, прежде всего, понимать накопленный наукой огромный материал, ориентироваться в различных научных школах, традициях и направлениях. Именно на это направлены современные методы преподавания социально-гуманитарных дисциплин.

Метод творческой мастерской.

Метод творческой мастерской-этот метод позволяет обучающимся творчески представлять очень сложный материал и значительно повысить уровень его усвоения. В рамках творческой мастерской может быть

организован не одно занятие, а целый цикл, объединенный одной темой [4]. Основная методическая задача-научить обучающегося самостоятельно применять свои знания, искать новую информацию, систематизировать ее, проверять достоверность, работать с различными источниками, творчески понимать и обрабатывать полученные знания [4].

Метод «кейс-стади».

В основе метода «кейс-стади» лежит имитационное моделирование. Конкретный пример: определение ряда событий; описание конкретной профессиональной деятельности или эмоционально-поведенческих аспектов взаимодействия людей, то есть «профессиональный процесс в конкретной ситуации», моделируется в соответствии с содержанием обучения [7]. Эта информация может быть представлена в виде тестового задания, текста, документа или с помощью наглядных пособий (видео, слайдов и т.д.). Работа может проходить как в группах, так и индивидуально, в назначенное время, в результате чего предлагаются решения для обсуждения между группами.

Специфика Кейс-задания: имеет практико-(профессионально) - ориентированную направленность, так как требует конкретных предметных знаний и компетенций. Стоит отметить, что чаще всего разработчики дают кейсам имена, отражающие их значение. Проблемный вопрос в кейсе является обязательным атрибутом [3].

Работа по методу кейс-стади проводится поэтапно.

1. Вводный этап: задание дела раздается участникам, в зависимости от сложности отводится 5-7 минут для ознакомления. Работу рекомендуется начинать с контроля знаний обучающихся по содержанию кейса (определение понимания задания, уточнение информации и закрепление на доске).

2. Анализ ситуации (индивидуально или в малых группах): участники предлагают различные варианты, разрабатывают, оценивают и выбирают оптимальное решение, готовят презентацию своих предложений.

3. Представление решений по кейсам: демонстрация коммуникативных, презентационных, экспертных умений и самостоятельности участников [3].

Метод проблемного обучения.

Проблемное обучение как метод получило распространение в 20-30-х годах XX века в советских и зарубежных школах.

Целью проблемного обучения является формирование не только результатов научного знания, но и пути, процесса получения этих результатов, познавательной самостоятельности обучающегося, развитие его творческих способностей [8].

Каковы же предметно-содержательные характеристики проблемного обучения?

Тот или иной тип противоречия, выявленного преподавателем совместно с учащимися. Например, противоречие между теоретической моделью и опытными данными теплового излучения. Отсутствие известных способов решения подобных проблем. Дефицит данных или теоретических моделей.

Занимающийся проблемным обучением преподаватель должен знать структуру и типологию проблемных ситуаций, способы их разрешения, педагогические приемы, определяющие тактику проблемного подхода. **Примерами проблемных ситуаций, в основу которых положены противоречия, характерные для познавательного процесса, могут служить:**

Проблемная ситуация как следствие противоречий между школьными знаниями и новыми для студентов фактами, разрушающими теорию. Понимание научной важности проблемы и отсутствие теоретической базы для ее решения. Многообразии концепции и отсутствие надежной теории для объяснения данных фактов. Практически доступный результат и отсутствие теоретического обоснования. Противоречие между теоретически возможным способом решения и его практической нецелесообразностью. Противоречие между большим количеством фактических данных и отсутствием метода их обработки и анализа. Все указанные противоречия возникают из-за дисбаланса между теоретической и практической информацией, избытком одной и недостатком другой, или наоборот. Проблемная ситуация имеет педагогическую ценность лишь в том случае, когда она позволяет разграничить известное и неизвестное и наметить пути решения, когда человек, столкнувшись с проблемой, точно знает, что именно ему неизвестно [9].

Метод дебатов.

Дискуссия - это процесс продвижения и решения проблем путем сопоставления предметных позиций участников, столкновения, усвоения, взаимообогащения (мнения участников по существу решаемой проблемы).

Учебная дискуссия заключается не в правильности теории, а в определении того, кто из обучающихся и как с помощью теории понимает практические проблемы.

Виды дискуссий:

1) межгрупповой диалог. Одним из наиболее распространенных эффективных методов организации учебной дискуссии, повышающих самостоятельность обучающихся, является разделение группы на подгруппы (по 5-7 человек) и последующая организация межгруппового диалога. В каждой из подгрупп между участниками распределяются основные роли - функции.

Роль в дискуссионной группе-распределение функций:

- "Ведущий" (организатор) - его задача - организовать обсуждение проблемы, привлечь к ней всех членов подгруппы;
- "Аналитик" - в ходе обсуждения вопросов задает вопросы участникам, ставит под сомнение озвученные вопросы, выводы;
- "Протоколист" - фиксирует все, что касается решения проблемы; по окончании первоначального обсуждения он обычно выступает перед группой обучающихся для выражения мнения, позиции своей группы;

- "Контролер" - в его обязанности входит оценка участия каждого члена подгруппы на основе критериев, установленных преподавателем.

Порядок работы группы:

1. Постановка задачи.
2. Распределение участников по подгруппам, распределение ролей в подгруппах.
3. Обсуждение проблемы в подгруппах.
4. Представление результатов обсуждения перед всей группой обучающихся.
5. Продолжить обсуждение и подвести итоги.

2) проблемная дискуссия с представлением проектов. Эта дискуссионная модель используется, когда содержание учебного материала связано с научными, прикладными и социальными проблемами, противоречиями, требующими разрешения, проблемами, решение которых можно решить в моделируемых или реально реализуемых проектах. Однако здесь преподаватель уделяет меньше внимания процедурам взаимодействия, больше внимания-представлению идей, которые впоследствии будут помещены в проекты конкретных заданий.

Порядок работы группы:

1. Постановка задачи (идет от преподавателя).
2. Индивидуальная работа обучающихся-каждый записывает идеи, которые приходят ему в голову.
3. Работа обучающихся по заданию в подгруппах (по 4-5 человек); после просмотра всех записей обучающиеся выбирают одну-две наиболее продуктивные идеи и развивают их; в течение 10-15 минут идеи обсуждаются в группах, контролируются преподавателем;
4. Каждая подгруппа выделяет одного представителя, который выражает свое мнение всем преподавателям группы.
5. Общее обсуждение-преподаватель просит обучающихся подумать и обсудить, какие предложенные им идеи необходимо реализовать на практике (общая групповая дискуссия в течение 10-15 минут). Эта работа может быть завершена.

6. Обучающиеся делятся на группы и распределяют необходимые дела в виде групповых заданий-проектов (эти задания могут быть выполнены как на последующих занятиях, так и вне учебного времени). Данный метод организации семинарского занятия направлен, прежде всего, на выдвижение творческих идей и их последующее развитие. Важная организационная особенность: последовательное сочетание индивидуальной работы, работы в подгруппах и общего группового обсуждения. В результате индивидуальные идеи включаются в общее групповое обсуждение в прямом или модифицированном виде, что позволяет участвовать в обсуждении для не участвующих обучающихся. Таким образом, подход сочетает в себе проблемную содержательную направленность и заботу об участии каждого обучающегося в бурном обсуждении проблем, происходящих в группе.

3) дискуссия сопровождается игровым моделированием. Этот тип дискуссии позволяет приблизить Обсуждение к изучаемым сторонам конкретных явлений.

Порядок работы группы:

1. Тренеры посещают занятия, изучая литературу по теме дискуссии, различные точки зрения на ту или иную научную проблему.

2. Перед началом обсуждения преподаватель задает проблемные вопросы и кратко задает вопрос группе, чтобы обучающиеся запомнили основные моменты прочитанного.

3. Для организации обсуждения преподаватель разбивает группу на подгруппы в соответствии со своими взглядами на научную проблему. Подгруппы расположены в разных частях аудитории. Каждая подгруппа выбирает лидера, который будет представлять позицию подгруппы на конференции, посвященной решению этой задачи.

4. Члены группы обсуждают предлагаемую ими точку зрения, аргументируют ее (10 минут). Руководители каждой подгруппы направляют 2-4 человека в другие подгруппы для проведения предварительных переговоров, чтобы определить их отношение к обсуждаемым вопросам и возможные изменения их позиций.

5. Преподаватель, переходя из подгруппы в подгруппу, контролирует ход групповой работы, отвечает на вопросы, сообщает недостающую информацию, приглашает обучающихся к самостоятельным решениям.

6. Затем подгруппы проводят внутреннюю дискуссию на научной конференции, пытаясь определить возможное поведение партнеров.

7. Лидеры выходят из аудитории, берут помощников и проводят конференцию в другой комнате.

8. Преподаватель дает конкретные результаты данной научной конференции для ознакомления обучающимся.

9. Лидеры возвращаются в аудиторию вместе с помощниками, и результаты конференции, которых они достигли, сравниваются с реальными результатами.

4) Направляемая дискуссия как учебный спор-диалог.

В ходе данной дискуссии обучающиеся осуществляют:

- актуализацию и устное воспроизведение изучаемых сведений;
- отстаивают свою точку зрения;
- обмениваются знаниями с партнерами по обсуждаемой теме (вопросу);
- анализируют, критически оценивают и сортируют информацию;
- активно используют индуктивные и дедуктивные методы умозаключений;
- группируют существующие данные;
- разрабатывают конкретных и оценочных заключений;
- выводы, с которыми согласны все стороны, выработка общей точки зрения.

Порядок работы группы:

1. Преподаватель делит группу на подгруппы по 4 человека. Подгруппа делится на пары. Каждая пара должна подготовить сообщение на заданную тему для группы. Но при этом пары в рамках подгрупп имеют противоположные взгляды.

2. В первый час работы каждая пара получает стимульный материал, содержание которого поддерживает или опровергает заданные точки зрения. Преподаватель консультирует каждую пару, как лучше спланировать представление своей точки зрения. Привести его аргумент чтобы убедить оппонентов.

3. Во второй час две пары высказывают друг другу свою точку зрения, отстаивают свою позицию, спорят о приведенных взаимных аргументах.

4. В третий час работы задача каждой пары меняется: за 30 минут каждая пара должна найти аргументы или контраргументы точки зрения своих соперников.

5. В течение четвертого часа четыре человека, составляющие эту подгруппу, ищут согласие, объединяют всю имеющуюся информацию и высказывают мнение с обеих ранее обозначенных позиций. Их задача - совместно подготовить текст сообщения на заданную тему; в процессе работы каждый из участников выполняет индивидуальные задания, проверяя свои знания на основе заданий для самопроверки в учебном материале.

В ходе обсуждения преподаватель проходит путь от ознакомления с фактами до выработки обоснованных суждений. Существует особый концептуальный конфликт. Для разрешения неопределенности преподаватель ищет новую информацию, новые данные, приходит к более глубокому пониманию явлений, пытаясь понять точку зрения оппонента, направление его мышления. Представление собственной точки зрения, требуемой в модели диалога, помогает всесторонне понять ее, в то время как попытка понять другую точку зрения приводит к пересмотру и обогащению их позиции, поскольку они связаны с усвоением новой информации, аргументов, поступающих от оппонента, с использованием сложных мыслительных операций. Согласно плану, учебный спор-диалог должен продолжаться до тех пор, пока не удастся устранить разрыв между мнениями. Развитие общего подхода к этому вопросу завершается достижением консенсуса. Понятно, что все это отнимает много времени и сил. С другой стороны, долгосрочное активное участие обучающихся в самообразовании по своей природе можно считать одним из важнейших результатов и показателей учебной успешности [10].

Метод работы с книгой.

Новые технологии обучения, основанные на использовании компьютеров, мультимедиа, аудиовизуальных материалов и др., способствуют значительной активизации процесса усвоения информации, привлечению обучающихся к ее обработке, более глубокому усвоению изученного материала. Однако основным, эффективным методом обучения

была и остается работа с книгой. К сожалению, практика показывает, что обучающиеся, как правило, не могут ориентироваться в сложной и разнообразной литературе по гуманитарным наукам, самостоятельно извлекать необходимую информацию и правильно ее составлять. Это противоречит постоянно растущим требованиям к процессу обучения [11].

Целью методических рекомендаций является развитие информационной культуры обучающихся.

В соответствии с этой целью рекомендации решают следующие задачи:

- показать многообразие информационных источников;
- познакомить обучающихся с различными алгоритмами поиска информации, способами работы с литературой;
- рассмотреть основные требования к оформлению контрольных работ по дисциплине;
- предложить типовые варианты библиографического оформления самостоятельных работ [12].

В самостоятельной работе обучающиеся должны использовать различную литературу.

Чтобы глубже понять содержание книги, нужно уметь ее рационально читать. Самостоятельная работа с литературой состоит из нескольких этапов.

1. предварительный просмотр книги. Знакомство с титульным листом, аннотацией, предисловием, вступлением дает ответ на вопрос, нужно ли его читать дальше книгу. Умение читать контент-отличное профессиональное качество. Содержание рассматривается как задание на переформатирование текста. При чтении оглавления необходимо выделить интересующие главы, разделы, параграфы, быстро их просмотреть, найти места, относящиеся к теме (абзацы, страницы, параграфы) и ознакомиться с ними в общем виде.

2. Следующий этап работы - изучение выделенных мест в быстром темпе. Цель такого чтения - определить, что ценно в каждом разделе, к какому вопросу конспекта, доклада или реферата относится информация и что с ней делать, как применять, чем дополнять [13].

Вспомогательные материалы к изданию могут быть очень полезными, поэтому нужно знать, из каких основных элементов состоит аппарат книги, каковы ее основные функции [12].

К информационным элементам книги относятся информация об авторе и название книги, ее вид или жанр, происхождение, аннотация. Эта информация, обычно расположена на титульном листе и на его обратной стороне, помогает составить предварительное мнение о книге. Более глубокое понимание содержания позволяет вводная статья, послесловие, предисловие, комментарий, список литературы.

Многие научные книги и статьи содержат в своем аппарате список литературы, который повышает информационную ценность издания и позволяет подобрать дополнительную литературу по данной теме.

3. отдельный этап изучения книги - ведение записи прочитанного. Существует несколько форм ведения записей: план (простой и подробный), тезисы, аннотации, резюме, конспект [14].

Начинать писать желательно после того, как Материал будет прочитан и составлен его план. Основное содержание конспекта состоит из тезисов, дополненных рассуждениями и аргументами. Записи бывают текстовыми, сводными или тематическими. Текстовый конспект составляется из оригинальных отрывков-цитат, сохраняя логику и структуру текста. Краткий конспект основан на изложении материала в удобном для читателя виде (например, в книге объединены мысли, разбросанные по сторонам). В тематическом реферате за основу берется тема или проблема, которую можно составить из нескольких источников.

4. реферирование литературы. Очень важно подготовить эссе для всестороннего ознакомления с литературой по выбранной теме. Автореферат, понимаемый как изложение содержания книги, статьи научной работы в письменной форме, позволяет комплексно использовать навыки работы с книгой, развивает самостоятельность мышления, умение анализировать явление действительности. Реферат также называют докладами или письменными исследованиями на определенную тему, в том числе критическим обзором источников. В отличие от конспекта реферат требует относительно большой творческой активности, самостоятельности в обобщении изученной литературы [15].

В зависимости от способа рефератного изложения можно выделить три типа рефератов: 1) рефераты-отрывки из оригинальных предложений исходного документа; 2) перефразированные – рефераты, полученные на основе перефразирования исходного текста; 3) интерпретированные - рефераты, полученные на основе интерпретации первоисточника. При толковании текст первоисточника остается неизменным, так как референт оперирует не самим текстом, а его смыслом [12].

III. МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО СОСТАВЛЕНИЮ И ОФОРМЛЕНИЮ УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКИХ РАЗРАБОТОК ЗАНЯТИЯ

Преподаватель, успешно проводящий различные занятия, читающий лекции, является хорошо подготовленным преподавателем с учебно-методической разработкой лекционного, семинарского, практического занятия, написанной на бумаге. Надежда на вдохновение, заменяющее подготовку, приводит к провалу педагогического процесса. К каждой лекции нужно готовиться, даже если они проводятся не в первый раз. Известный юрист А.Ф. Кони говорил, что лекция состоит из 98% поиска и 2% вдохновения. Поэтому без «пота» не обойтись ни перед чтением лекции, ни перед проведением практического занятия или семинара [16].

Методическое проектирование учебных занятий следует рассматривать как важную педагогическую задачу. При организации решения таких задач Морозова И.С., Морозова Н.И. предлагает учитывать два важных условия формирования навыков и профилей проектирования занятия.

Первое условие, сформированное действие наиболее успешно строится и корректируется при решении продуктивной задачи, а не репродуктивной. Воспроизведение готовых методических сценариев лишает преподавателя возможности овладеть полным объемом методической проектной деятельности.

Вторым условием успешной подготовки занятия, дающим широкие возможности для самокоррекции и самоконтроля по отношению ко всем операциям педагогического проектирования, является широкое использование письменной речи на всех этапах создания проекта: от этапа выбора темы занятия до поиска путей методической реализации темы и до заключительного этапа - написания готового варианта сценария.

Письменный текст помогает обучающимся охватить всю сложную систему организации сценария.

Оба эти условия являются самостоятельным составлением исходного сценария учебной ситуации и использованием формы письменного заявления. На всех этапах проектирования они служат одной цели - созданию собственной творческой лаборатории при работе над методическим проектом теоретического или практического занятия [17].

Методическая разработка - это логически структурированный и подробно описанный ход учебного занятия.

Учебно-методическая разработка занятия – это пособие, раскрывающее формы, средства, методы обучения, элементы современных педагогических технологий или технологий обучения и воспитания применительно к определенной теме обучения [18], [19].

Методические рекомендации по учебно-методической разработке занятия (разработка плана-конспекта занятия).

Для начала нужно подготовиться к теме занятия подготовка состоит из нескольких этапов:

1) изучение и анализ учебного материала (учебник, учебные пособия, словари и др.) - правила, определения, основное содержание, тексты упражнений;

2) проектирование целей и задач занятия: обучение, воспитание, развитие.

Цель зависит от темы. Например, если тема занятия «основные проблемы дидактики», то цель – «обучающиеся должны иметь представление об основных проблемах дидактики» [20].

Цель делится на задачи (шаги для достижения этой цели).

Задач должно быть 3: обучать, развивать, воспитывать.

- *Преподавательская задача* предполагает усвоение определенного учебного материала и определяется предметом (например, обучающиеся должны иметь представление об основных представлениях классиков, относящихся к данной науке или ее области, понимать сущность и значение таких понятий и категорий и т.д.).

- *Развивающая задача* предполагает развитие личности обучающегося: развитие мышления (анализ, систематизация, классификация, сравнение), развитие речи (умение аргументировать ответ, выражать свои мысли в письменной форме и т.д.), Развитие рефлексии, способностей и т.д.

- *Воспитательная задача* определяется спецификой учебного материала. Конечно, не нужно говорить об образовательной задаче для группы обучающихся. Примеры воспитательных задач: пробуждение уверенности в успехе; изменение отношения к коллективу; стимулирование ответственной деятельности; формирование творческого отношения к учебно-познавательной (трудовой) деятельности и т.д. Например, если темой занятия является самообразование, то важно сформировать у обучающихся навыки постановки целей самообразования [21].

Задания должны быть не слишком общими, а конкретными, четкими. Например, "презентация...", "формирование навыка..."

3) составлять план занятия в соответствии с целями и задачами. Содержательное наполнение этапов занятия: подготовка вопросов для обсуждения, заданий и практикума по теме, а также выбор, методов и приемов обучения используемых на занятии: монолог преподавателя, беседа, самостоятельная работа, дискуссия, упражнения, работа в малых группах и т.д.

4) время, отводимое на каждый этап занятия.

5) выбирать и создавать наглядные пособия (иллюстрации, таблицы, плакаты и т.д.), думать об использовании доски, флип-чарта в качестве первого наглядного пособия, компьютерного оборудования, учебные пособия, точное определение момента занятия для представления необходимых наглядных пособий;

б) написание подробного конспекта занятия, его вводной, основной и заключительной части.

7) направление плана-конспекта занятия преподавателю для проверки, обсуждения и корректировки.

Конспект занятия должен быть подробно изложен со всеми вопросами и предполагаемыми ответами, которые хотели бы получить от обучающихся. Если у вас осталось время до конца занятия, стоит подумать о дополнительных видах работ. В конце занятия необходимо оценить работу группы, подвести итоги занятия [22].

Проектирование целей обучения.

Цели должны быть сформулированы в виде ожидаемых результатов внешне определяющих действия обучающихся. Количество учебных целей по определенной теме определяется содержанием и характером изучаемого материала. С этой целью должны быть указаны требуемый уровень освоения (прогнозирование, знание, понимание и умение) и часть содержания курса, подлежащего освоению на этом уровне [23].

Уровни усвоения учебного материала. Прежде чем ставить цели, необходимо решить, на каком уровне усвоения материала. Уровни освоения отличаются глубиной обработки материала курса и характеризуют качество и глубину усвоения обучающимися учебного материала курса.

В теории обучения выделяют 5 уровней усвоения учебного материала

I уровень. Репродуктивный или вводный (основные показатели способность обучающегося повторять материал, знать объект, произносить без объяснения каких-либо признаков, имен и т.д.).

II уровень. Понимание (основные показатели-интерпретация, преобразование информации, описание причинно-следственных связей и др.).

III уровень. Применение (индикаторы-способность применять знания в новых ситуациях, действовать по алгоритму и адаптироваться в ситуации).

IV уровень. Аналитические (индикаторы-анализ новых ситуаций, классификация объектов, определение функциональных зависимостей и др.).

V уровень. Креативность и оценка (показатели-способность к обобщению, выработке критериев и оценке фактов и явлений, формированию выводов и др.) [20], [21].

В системе послевузовского образования:

- для курсов социально-гуманитарного цикла, как правило, требуется I или II уровни усвоения;

- для курсов общепрофессионального цикла-III или IV;

- для спецкурсов-IV или V.

Таким образом, для целей должен быть указан необходимый уровень освоения и блок содержания курса, подлежащего освоению на этом уровне.

Для простоты цели условно можно разделить на 3 блока:

- представления (показывают I и частично II уровни);

- понимание (II уровень);

- умения в творческом блоке (III-V уровень).

Модель формулирования целей выглядит следующим образом:

После изучения курса обучающиеся имеют:

Понятия:

- о теоретических источниках и методологических основах;
- об основных идеях классиков, относящихся к данной науке или ее области (конкретно);
- об основных подходах и понятиях;
- основы классификации и виды;

Понимание (уметь объяснять):

- значение и значение основных понятий и категорий;
- принципы функционирования;
- сущность современных научных подходов;
- назначение и функции элементов системы;
- механизмы, структуры взаимодействия;
- особенности ...;

Знания (уметь):

- определение характеристик свойств в конкретных образцах и условиях проявления принципов учебной дисциплины;
- дать общую характеристику объекта, явления, факта по заданным параметрам и характеристикам;
- классификация объектов по заданным критериям;
- использование стандартных аналитических инструментов (какие);
- решение ситуаций профессиональной деятельности на основе заданного алгоритма и исходных данных;
- выбор оптимальных вариантов на основе современных подходов и методик;
- использовать пакеты с использованием различных профессиональных информационных ресурсов;

Творческий внутренний блок:

- самостоятельно анализировать явления, факты и объекты;
- определять критерии и параметры оценки;
- классификация объектов по самоопределяющимся критериям;
- разработка сценариев развития (пути и направления развития);
- состояние по самоопределяющимся параметрам;
- проведение сравнительного анализа и сопоставления;
- выделить достоинства, недостатки, ограничения;
- формулировать выводы, предложения, решения в условиях неопределенности (при отсутствии конкретных критериев и условий);
- самостоятельно находить и использовать соответствующую информацию [21].

I. Методическая разработка лекции.

Лекция - это систематическое, последовательное, монологическое изложение преподавателем учебного материала, обычно теоретического характера.

Цель лекции - организация целенаправленной, познавательной деятельности обучающихся по усвоению программного материала учебной дисциплины.

Задачи лекции:

- обеспечение формирования системы знаний по учебной дисциплине;
- научить обучающихся аргументированно излагать научный материал;
- формирование профессионального мышления и общей культуры;
- демонстрация новых знаний, еще не опубликованных в учебниках и учебных пособиях;
- оптимизация всех других форм организации учебного процесса с точки зрения новых достижений науки, техники, культуры и искусства.

Функции лекции:

- познавательная - развитие интереса к учебному предмету, содействие активизации мышления обучающихся;
- мотивационная - формирование познавательного интереса к содержанию учебного предмета и профессиональной мотивации обучающегося;
- ориентировочная - обеспечение основы для дальнейшего усвоения учебного материала;
- воспитательная - формирование сознательного отношения к учебному процессу, стремление к самостоятельной работе и всестороннему освоению профессии, развитие интереса к учебному предмету, содействие активизации мышления обучающихся.

Методическая структура лекции

1. титульный лист
2. содержание
3. методические рекомендации по проведению лекций
4. название лекции
5. тип лекции

Показано при использовании активных методов (технологий) обучения (нетрадиционные формы лекций: лекция-визуализация, бинарная лекция, лекция-пресс-конференция, лекция-беседа, лекция-дискуссия, лекция-совещание и др.).

- Формируемые компетенции
- В содержании лекции указываются компетенции, направленные на формирование конкретных компетенций.
- Цели обучения

• Указываются цели чтения лекции. Следует помнить, что в процессе чтения лекции, независимо от ее типа и места, формируется только уровень представлений.

- Продолжительность лекции: 50 минут
- Место проведения: аудитория
- *Снабжение: методические: схемы, видеофильмы, наглядные пособия, методическая разработка лекции; материально-технические: таблицы, плакаты, оборудование и материалы, средства ТСО.*

- План лекции

Он включает в себя название этапов, педагогическое назначение, описание и продолжительность.

4. Конспект лекции

I. вводная часть (введение)

1. Тема

2. Цели:

- **развивающие:** развитие познавательных процессов, способностей к конструированию и анализу информации; формирование системного мышления;

- **воспитательные:** формирование ценностей и профессиональных качеств;

- конкретные задачи: обучающиеся должны знать: обучающиеся должны уметь:

3. План: наименование основных вопросов, рассматриваемых на лекции

Цель вводной лекции - заинтересовать и адаптировать аудиторию к восприятию учебного материала.

В его состав входит:

- формулировка темы лекции, характеристика ее профессиональной значимости, степень новизны и изученности, цель лекции;

- изложение плана лекции, включающего наименование основных вопросов, подлежащих рассмотрению на лекции;

описание рекомендуемой литературы, необходимой для организации самостоятельной работы обучающихся и подготовки к семинарским и практическим занятиям;

- ретроспекция-напоминание о проблемах, рассмотренных на прошлой лекции, их связи с новым материалом, указание на его роль, место и значение в данной дисциплине, а также в системе других наук.

II. Основная часть

Основная часть - изложение содержания лекции в строгом соответствии с предложенным планом. Тема лекции актуальна и содержит конкретный материал, его анализ и оценку, различные способы аргументации и аргументации предложенных теоретических положений. Определяется типом лекции.

III. Заключительная часть

Заключение - подведение общих итогов лекции, повторение основных положений лекции, обобщение материала, уточнение выводов по теме лекции; ответы на вопросы обучающихся. Задание для самостоятельной подготовки.

Список литературы:

- рекомендованная для самостоятельной подготовки;
- используемая педагогом для проведения лекционного занятия.

Педагогические требования к лекции

1. высокий научный уровень представленной информации, как правило, имеет мировоззренческое значение;
2. объем научной информации должен быть четко систематизирован и методически проработан;
3. высказанные мнения аргументированы, обоснованы;
4. материалы лекций должны быть доступны для понимания;
5. вводимые термины и наименования должны толковаться;
6. необходимо выделить основные моменты и позиции, основания выводов ясны, кратки;
7. обучающимся должна быть предоставлена возможность слушать, понимать и кратко записывать информацию;
8. организация обратной связи на лекции (прямые вопросы к аудитории, совместное мышление вслух, письменный опрос и т.д.);
9. использование дидактических материалов, наглядных пособий (блок-схемы, чертежи, таблицы, графики, рисунки и т.д.), в том числе технических средств.

2) Методическая разработка семинарского занятия

Ведущей дидактической целью семинарских занятий является формирование навыков систематизации и обобщения знаний по изучаемой теме, разделу, работы с дополнительными источниками информации, сопоставления точек зрения, обобщения прочитанного, выражения своей точки зрения и др.

В соответствии с ведущей дидактической целью содержание семинарских занятий является узловым, для понимания и усвоения тем, разделов дисциплины. Особенностью данного вида ведения занятий является совместная работа преподавателя и обучающихся в решении данной проблемы, а сам поиск правильного ответа строится на основе чередования индивидуальной и коллективной деятельности.

Оценка проводится через механизм совместного обсуждения, сравнения предложенных вариантов ответов с теоретическими и эмпирическими научными знаниями, относящимися к данной предметной области. Это приводит к увеличению возможностей реализации самооценки своих знаний, умений, выявлению «белых пятен» в системе знаний, повышению познавательной активности.

В процессе поиска ответов на поставленные вопросы обучающиеся формируют свою культуру мышления и действий. Они развивают

критическое мышление, создают продукт собственного творчества, формируют личную самостоятельность, формируют способность самостоятельно реагировать на нестандартные ситуации, возникающие в процессе взаимодействия. Коллективный характер работы на семинаре придает обучающимся большую уверенность, способствует развитию продуктивных деловых отношений между ними и преподавателем.

При выборе предметного содержания семинарских занятий преподаватель должен осуществлять его дидактическую обработку для реализации проблемного принципа и давать форму, которая является методологической основой для обсуждения, творческого использования имеющихся знаний обучающимися. Для повышения умственной активности обучающихся, пробуждения интереса к обсуждаемой проблеме целесообразно включить в семинар элементы новизны, в частности, тщательно продумать новые концепции и обобщения, приводить новые интересные факты из практической действительности. Использование новых наглядных и технических средств, использование информационных технологий обучения.

Виды и формы семинарских занятий

Тип семинаров:

1. Семинары, основной целью которых является углубленное изучение определенной тематики курса.
2. Семинары для углубленного изучения определенных тем курса.
3. Семинары в форме исследований по отдельным проблемам дисциплины и науки в целом.

Формы семинарских занятий:

1. Семинарское занятие в форме интерактивной беседы с аудиторией.
2. Семинарское занятие в форме обсуждения рефератов и докладов.
3. Семинарское занятие в форме дискуссии.

Структура семинарского занятия:

1. Организационный этап:

- а) Проверка, отметка о присутствии обучающихся.
 - б) Озвучивание темы занятия, его актуальность, цель, вопросы.
2. Контроль начального уровня знаний.
 3. Теоретический анализ материала по вопросам семинарского занятия.

В зависимости от типа семинарского занятия теоретический анализ будет иметь разную структуру.

4. Заключительный этап:

- 1) подведение педагогом итогов работы.
- 2) ответы на вопросы.
- 3) задание для самоподготовки:
 - выполнить задания для самоконтроля по теме семинара №
 - ознакомиться с содержанием семинарского занятия – тема №
 - изучить основную и дополнительную литературу к теме семинара №
- 4) материалы для контроля начального и конечного уровней усвоения.

5) критерии оценки

6) список рекомендуемой литературы для самостоятельной подготовки.

План-конспект семинарского занятия

Тема: «Образовательные программы»

Тип занятия: систематизация и закрепление изученного материала.

Вид занятия: семинар.

Цели: 1. Закрепить знания по теме: «Коммуникативная компетентность преподавателя ВУЗа».

2. Развивать навыки логического мышления, аргументированно и кратко излагать свои мысли.

Материально-техническое оснащение: ГОСО, компьютер, видеокейс.

Цели видеоигр:

1. получение знаний, умений, навыков, позволяющих понимать и порождать высказывания в соответствии с речевой задачей и коммуникативными намерением.

2. формирование модели поведения преподавателя и обучающихся в конкретных, рассматриваемых ситуациях.

3. научить грамотно определять коммуникативную ситуацию давать им правильную оценку.

Результаты обучения:

Знания (в результате занятия обучающиеся должны знать):

- нормативные правовые акты, регулирующие общественные отношения в трудовом праве;

- содержание трудового права;

- права и обязанности работников и работодателей;

- порядок заключения, прекращения и изменения трудовых договоров;

- виды трудовых договоров;

- *Умения (в результате занятия обучающиеся должны уметь):*

- анализировать и решать юридические проблемы в сфере трудовых правоотношений;

- применять на практике нормы трудового законодательства;

- анализировать и решать юридические проблемы в сфере трудовых отношений;

- анализировать и готовить предложения по совершенствованию правовой деятельности организации [24].

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Инновационный подход к управлению профессионально-личностным развитием педагога [Текст]: монография / Т.И. Емелина.- Москва: ООО "РУСАЙНС", 2020. -122 с.
2. Инновационные подходы и креативные компоненты обучения социально-гуманитарным дисциплинам в высшей школе: сборник научно-методических статей /БГУ, [ред.: В.Ф. Гигин (пред.) и др.]. – Минск: БГУ., 2019. – 115 с.
3. Куиш А.Л. Социально-гуманитарное образование в высшей школе // Наука и инновации. Апрель 2019. №4 (194). С. 51-54.
4. Попова А.А. Проблемы и перспективы преподавания социально-гуманитарных

- дисциплин в МГТУ им. Н.Э. Баумана (на примере культурологии и социологии). *Гуманитарный вестник*, 2016, вып. 8.
5. Цаплиук А.И., Пономарёва О.Н., Аширალი М.А., Калдарбек Е.Е. Совершенствование подготовки военных специалистов: Метод «кейс-стади» в преподавании гуманитарных дисциплин // Молодёжь. Образование. Наука: сб. статей XI Междунар. НПК студентов, аспирантов, адъюнктов, молодых преподавателей и учёных (Пенза, 27.01.2016) / под общ. ред. О.В. Варниковой, О.Н. Пономарёвой, И.И. Грачёва, В.А. Худякова. – Пенза: Филиал ВА МТО, Пенз. арт. инж. ин-т, 2016. – С. 304-311.
 6. Доверительная коммуникация в педагогике, психологическом консультировании и "восточных практиках" [Текст]: Монография / Е.А. Автандилян. - Москва. 2020.-102 с.
 7. Образовательный процесс в профессиональном образовании [Текст]: Учебное пособие для вузов / В.И. Блинов и др.; под общ. ред. В.И. Блинова.- Москва. 2020. -314 с.
 8. Оқыту теориясы: Білім беру көкжиегі [Мәтін] / Дейл Х. Шунк; ағыл.тіл, аудар.- жетінші басылым.- Алматы: Ұлттық аударма бюросы, 2019. -608б.
 9. Психолого-педагогические основы инновационных методов обучения в высшей школе [Текст]: Монография /кол. авторов: Абакумова И.В., Белоусова А.К., Зорина Е.С., Максимович Е., Николаева Е.А., Нурмухамедова И.В., Стошич Л., Федотова О.Д.- Москва: РУСАЙНС, 2020.-228 с.
 10. Академиялық түсіндірме сөздік [Мәтін]: (анықтамалық басылым) / Құраст.: Б.Р. Есімсейтов.- Астана: Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасы жанындағы Құқық қорғау органдары академиясы, 2017.- 46 б.
 11. Методика преподавания юриспруденции в высшей школе [Текст]: Учебное пособие для студентов вузов, обучающихся по направлению подготовки "Юриспруденция" / под ред. А.М. Осавелюка, Л.А. Казанцевой, И.А. Калиниченко. -3-е изд., перераб. и доп. –М.: ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2020. -319 с.
 12. Методология преподавания юриспруденции в системе высшего образования России [Текст]: Монография / В.Д. Самойлов.- М: ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2020. - 367 с.
 13. Педагогиканы цифрлық дәуірде қайта зерделеу. ХХІ ғасырдағы оқыту дизайны [Мәтін] / Элен Рона Шарп Битэм; ағыл.тіл.аудар. - 2-басылым.- Алматы: Ұлттық аударма бюросы, 2019. - 328б.
 14. Переосмысление педагогики для цифровой эпохи. Дизайн в обучении ХХІ века [Текст] / Шарп Р. Битэм Х. - Алматы: Общественный фонд "Ұлттық аударма бюросы",2019. -352 с.
 15. Білім берудегі зерттеулер. Кіріспе [Мәтін] / Бертон Д. Бартлетт С. -Алматы: "Ұлттық аударма бюросы"қоғамдық қоры, 2020. - 464 б.
 16. Зерттеу жобасын жүргізу: негізгі нұсқаулық [Мәтін] / Зина О"Лири. -3-басылым.- Алматы: Ұлттық аударма бюросы, 2020. - 472 б.
 17. Инновационные процессы в образовании. Тьюторство. В 2 ч. Часть 2 [Текст]: Учебное пособие для вузов / Под ред. С.А. Щенникова, А.Г. Теслинова, А.Г. Чернявской. - 3-е изд., испр. и доп. -М: Издательство Юрайт, 2017. - 403 с.
 18. Мониторинг как основной механизм оценки качества образования [Текст]: Учебное пособие / Ю.А. Лях.- Москва: КНОРУС, 2020. - 152 с.
 19. Организация внутреннего контроля в системе дистанционного образования высших учебных заведений [Текст]: Монография / Е.О. Вяткина.- Москва. 2020. - 176 с.
 20. Рефлексивті оқыту негіздері [Мәтін] / Эндрю Поллард.- 5-басылым. -Алматы: "Ұлттық аударма бюросы"қоғамдық қоры, 2020. - 728 б.
 21. Учебный план ОУ: технология разработки, утверждения и контроля реализации [Текст]: Методическое пособие / И.Ю. Черникова, И.Ю. Черникова; под ред. А.В. Зыряновой; Институт управления образованием. - М: Интеллект-Центр, 2011. - 24с.